

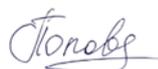
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
В.о. завідувача кафедри
Світлана МАКАРЕНКО
21 листопада 2025 року

**«ХАЛАБУДНА ПЕДАГОГІКА» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО
МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта. Інклюзія»
Солук Діани Дмитрівни
Науковий керівник:
Макаренко С.І., к.п.н., доцент
Рецензент:
Івах С.М., к.п.н., доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти Дрогобицького
державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Кваліфікаційну роботу захищено
з оцінкою
97 А «Відмінно»

Секретар ЕК Поповська О.А.
22 грудня 2025 р.

Київ - 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ «ХАЛАБУДНОЇ ПЕДАГОГІКИ» ..	7
1.1. Наукові підходи до вивчення діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку.....	7
1.2. Поняття «халабудна педагогіка» та її роль у розвитку діалогічного мовлення дітей	16
1.3. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки».....	27
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ «ХАЛАБУДНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	32
2.1. Вивчення особливостей розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.....	32
2.2. Технологія розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»	40
2.3. Динаміка розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»	45
Висновки до розділу 2.....	51
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку зумовлена тим, що саме діалог виступає природною формою мовленнєвої взаємодії, яка забезпечує формування комунікативної компетентності, навичок соціальної співпраці та самовираження, необхідних для успішної взаємодії з дорослими й однолітками, підготовки до школи та подальшого життя. Діалог є первинною природною формою мовленнєвого спілкування дитини – починаючи з раннього віку. Проте сучасні спостереження свідчать про зростання мовленнєвої пасивності серед дошкільників, їхню недостатню готовність до змістовного діалогу, труднощі у встановленні контактів з однолітками й дорослими та невміння чітко формулювати власні думки [21].

Причинами цього явища дослідники називають надмірне використання цифрових технологій, що витісняє живе спілкування, а також специфіку комунікації з дорослими, яка часто обмежується короткими, формалізованими діалогами без урахування дитячої ініціативи. У таких умовах діти не отримують повноцінного досвіду співрозмовництва, що актуалізує пошук ефективних педагогічних засобів для стимулювання їхньої мовленнєвої активності та розвитку діалогічних умінь [9, с.4].

Діалог є формою мовленнєвої комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко). Дослідженням діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку займалися такі науковці, як А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Галігузова, К. Крутій, О. Літовченко, Т. Піроженко, О. Полєвікова, Т. Юртайкіна та інші. Визначено, що діалог – це форма мовленнєвої комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями, чергуванням слухання і промовляння, запитань і відповідей, здебільшого невеликих, неповних речень простої побудови, якими обмінюються співрозмовники [6].

У межах мовленнєвого акту кожен учасник виступає і як слухач, і як мовець. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань, тобто реплік. Репліка — це одне висловлювання учасника діалогу,

звернене до другого учасника розмови. Сукупність реплік, які характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю [6].

Найбільш сприятливим періодом для розвитку діалогічного мовлення є старший дошкільний вік, оскільки саме в цей час дитина досягає рівня психічної та мовленнєвої зрілості, необхідної для усвідомленої комунікації. У 5–6 років активно формується словниковий запас, граматична будова мовлення та здатність будувати зв'язні висловлювання. Діти починають розуміти правила соціальної взаємодії, виявляють інтерес до співпраці з однолітками, прагнуть висловлювати власні думки й емоції та засвоюють елементи культурного діалогу [21]. Крім того, саме цей період є підготовчим етапом до шкільного навчання, де вміння вести змістовний діалог стає важливою умовою успішної адаптації, розвитку критичного мислення та формування комунікативної компетентності. Тобто, старший дошкільний вік поєднує природну потребу дитини у спілкуванні з готовністю до більш складних форм мовленнєвої взаємодії, що робить його оптимальним для цілеспрямованого розвитку діалогічних умінь.

Державний стандарт дошкільної освіти (освітній напрям «Мовлення дитини») визначає такі необхідні навички діалогічного мовлення дитини 6(7) років: Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні та немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету. Вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між 3-4 дітьми; виявляє здатність домовлятися [4, с. 18-19].

Одним із ефективних засобів розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку є «халабудна педагогіка» [3.; 19], в основу якої покладено влаштування та ігри дітей з халабудою – будиночком, створеним із ковдр, відкритих парасольок, столів, конструкторів, м'яких кубиків, штор тощо. Будуючи халабуду, діти вчаться комунікувати одне з одним за допомогою

мовлення, про щось запитують та дають відповіді на питання – тобто, будують діалоги. Основи «халабудної педагогіки» закладено Т. Бабушкіною, К. Крутій, проте вплив халабуд на розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку досліджено не достатньо – що обумовило вибір теми нашого кваліфікаційного дослідження: **«Халабудна педагогіка» як засіб розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.**

Об’єкт дослідження: розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: ефективність розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки».

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальне підтвердження ефективності використання «халабудної педагогіки» для розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та узагальнити можливості «халабудної педагогіки» як засобу розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

2. Визначити критерії, показники й рівні розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки».

3. Розробити й запровадити технологію розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки».

Гіпотеза дослідження: Ефективність розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку значно підвищиться завдяки використанню «халабудної педагогіки».

Методи дослідження:

1. Теоретичні методи (аналіз).
2. Емпіричні методи (спостереження, анкетування, експеримент).
3. Кількісний та якісний аналіз.

База дослідження: Яворницький дитячий садок №1 «Волошка» Яворницької селищної ради Дніпропетровської області.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі *вперше* «халабудна педагогіка» розглядається як ефективний засіб розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтовано потенціал творчо облаштованого простору «халабуди» для стимулювання мовленнєвої активності, співпраці та комунікативної ініціативи дошкільників; виявлено закономірності між організацією середовища та розвитком діалогічної компетентності дітей.

Практична значущість одержаних результатів полягає у розробці й апробації технології реалізації «халабудної педагогіки» в роботі з дітьми старшого дошкільного віку, що дозволяє формувати в них навички змістовного діалогу та забезпечує новий рівень інтеграції ігрової, просторової та мовленнєвої діяльності. Одержані результати може бути використано в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та в сімейному вихованні.

Апробація результатів роботи. Результати роботи доповідалися на:

- Всеукраїнському форумі «Дошкільна освіта в контексті сталого розвитку: інвестиція в майбутнє» (м. Полтава), 28-29 січня 2025 року.

- Міжнародній науково-практичній конференції «Прогромадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення» (МДУ), 24 квітня 2025 року.

- Круглому столі учасників студентського наукового товариства кафедри дошкільної освіти МДУ «Майбутнє дошкільної освіти крізь призму магістерських досліджень» 01.10.2025 року.

- Першому турі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт здобувачів вищої освіти «Траєкторія розвитку».

Публікації:

1. Макаренко С.І., Романенко Т.Ф., Солук Д.Д. Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку в умовах освітніх втрат: виклики воєнного стану. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. №102. **Фах Б, Index Copernicus**

2. Солук Д. Д., Макаренко С. І. Поняття «халабудна педагогіка» та її роль у розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського*

державного університету: збірник наукових праць здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта. Інклюзія», «Початкова освіта», «Фізична культура», «Практична психологія», «Менеджмент. Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. С. 81-74.

3. Солук Д. Д. Проблеми розвитку діалогічного мовлення сучасної дитини та засоби їх подолання. *Дебют*: Збірник тез доповідей студентів психолого-педагогічного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2025 / За заг. ред. д.політ.н., проф. Трофименка М.В., к.пед.н., доц. Демидової Ю. О. Київ, 2025. С. 141-145.

4. Солук Д. Д. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки». *Програмадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 квітня 2025 року / за заг. ред. О.А. Голюк. Маріуполь: МДУ, 2025. С. 327-332.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить 75 сторінки.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ «ХАЛАБУДНОЇ
ПЕДАГОГІКИ»

1.1. Наукові підходи до вивчення діалогічного мовлення у дітей
дошкільного віку

Розвиток зв'язного мовлення – як розгорнутого, послідовного та точного, граматично правильного та образного викладення певного змісту [3]; мовлення, яке може бути цілком зрозумілим на основі його власного предметного змісту [1], – займає одне з чільних місць у загальній системі роботи з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Розвиток зв'язного мовлення є метою і засобом практичного опанування мовою [6].

Зв'язне мовлення має важливе значення для розвитку інтелекту та когнітивних здібностей дітей, через мовлення діти можуть краще усвідомлювати та висловлювати свої емоції та почуття. Також за допомогою зв'язного мовлення дитина вчиться чітко та ясно мислити, ініціювати власні ідеї та встановлювати контакти з оточуючими. Діти які вміють зв'язно висловлювати свої думки, легше взаємодіють з однолітками та дорослими, можуть ефективно спілкуватися, обмінюватися інформацією та брати участь у спільних іграх та заняттях.

Головною функцією зв'язного мовлення є комунікативна, яка реалізується у двох формах – діалогічному та монологічному мовленні. Сферою наших наукових інтересів є діалогічне мовлення дітей як певна форма мовлення – а не спілкування в цілому як контакт між людьми на вербальному та невербальному рівнях.

Діалог – це форма мовлення між двома особами, що складається з реплік- запитань та відповідей мовців.

Головна особливість діалогу це те, що така мовленнєва взаємодія відбувається в конкретній ситуації і супроводжується позамовними засобами (жестами, мімікою, інтонацією). Саме така форма мовлення допускає пропуски слів, стислість, незакінченість думки, розмовну лексику, різні типи речень, як складні так і прості [11].

Діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування, у якому кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

Діалог є формою мовленнєвої комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями, чергуванням слухання й промовляння (запитань і відповідей) здебільшого невеликих, неповних речень простої побудови, якими обмінюються співрозмовники [3]. Відповідно, поняття «діалогічне мовлення» дітей дошкільного віку розглядається науковцями А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Галігузовою, О. Літовченко, Т. Піроженко, О. Полєвіковою, Є. Смирновою, Т. Юртайкіною та іншими як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. У межах мовленнєвого акту кожен учасник виступає і як слухач, і як мовець. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань, тобто реплік. Репліка — це одне висловлювання учасника діалогу, звернене до другого учасника розмови. Сукупність реплік, які характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю [3].

Дослідники визначають, що діалог є первинною природною формою мовленнєвого спілкування дитини – починаючи з раннього віку. Проте практика свідчить, що сучасні діти неохоче вступають в діалог, не вміють точно й лаконічно висловлювати думку. Однією з причин називають засилля гаджетів у їхньому житті, що спричинює мовленнєву пасивність, складність долучення до спілкування та швидка втомлюваність, страждає точність слововживання, багатство (яскравість, образність) мовлення [11].

Ще одну причину Н. Гавриш вбачає в тому, що дорослі (у тому числі, педагоги закладів дошкільної освіти) спілкуються з дітьми, переважно, у формі бесід із чітко регламентованим планом; часто не відповідають на «незручні», «непотрібні» запитання; поспішають і тому не дають дітям часу самостійно поміркувати й відповісти; не дослухаються до невдало сформульованих – але цінних ідей дітей [6]. У таких бесідах діти не відчують себе рівноправними партнерами по спілкуванню, справжніми учасниками діалогу. Результатом є втрата мотивації до активного спілкування, опанування лише певних діалогічних умінь, при цьому діти не стають співрозмовниками.

Недостатня увага до розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку в домашніх умовах призводить до обмежених можливостей для спілкування та соціальної взаємодії. Це негативно впливає на мовленнєві, когнітивні навички та емоційний розвиток дітей, оскільки вони не отримують необхідного досвіду для ефективного вираження своїх думок і почуттів.

Окрім того, науковці Л. Галігузова, Т. Піроженко, Є. Смирнова, Т. Юртайкіна зазначають, що зміст і форма діалогічного спілкування дітей в системах «дитина-дорослий» та «дитина-одноліток» істотно різняться. Зокрема, у процесі спілкування з дорослою людиною дитина не прагне чіткості й точності формулювань – бо дорослий розуміє її в будь-якій ситуації. Інша справа – одноліток, якому потрібні зрозумілість, зв'язність, чіткість і правильність. Тобто, сама потреба у спілкуванні з іншими дітьми спонукає малюка до мовленнєвої активності.

Ефективність процесу формування діалогічного мовлення у старшому дошкільному віці значною мірою залежить від якісної комунікативної взаємодії між вихователем та дитиною. Оптимальною умовою для виникнення продуктивного діалогу є створення психологічно безпечної атмосфери в групі, що ґрунтується на принципах поваги до особистості вихованця, його інтересів, емоційного стану та індивідуальних особливостей.

Комунікативна діяльність вихователя має здійснюватися впродовж усього часу перебування дітей у дошкільному закладі та характеризуватися

невимушеністю, вільною формою обміну репліками, що включає запитання, пояснення, вказівки та оцінні судження. Організація розмови має відбуватися в партнерській формі, що передбачає рівноправність позицій учасників комунікації. Вибір тематики, визначення тривалості та змістовного наповнення діалогу обумовлюються конкретним ситуативним контекстом, актуальними педагогічними завданнями, а також ініціативою як з боку дорослого, так і з боку дитини.

За формою організації комунікативні ситуації поділяються на колективні та індивідуальні. Розвиток діалогічного мовлення характеризується динамікою: якщо у молодшому дошкільному віці він обмежується безпосереднім оточенням дитини (предмети побуту, іграшки, сімейні стосунки, взаємини з однолітками), то у старшому дошкільному віці відбувається його значне розширення. Це зумовлено набуттям нового досвіду та знань завдяки засвоєнню інформації з різноманітних джерел. Відповідно, тематика діалогів починає охоплювати сфери, актуальні для інтересів старших дошкільників, такі як спорт, анімаційні твори, пізнання життя тварин, обговорення казкових сюжетів та ін. [11].

Відтак, діалогічному мовленню дітей дошкільного віку слід навчати. Базовим компонентом дошкільної освіти визначено такі необхідні навички діалогічного мовлення дитини 6(7) років: Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні та немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету. Вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між 3-4 дітьми; виявляє здатність домовлятися [2, с. 18-19].

У старшому дошкільному віку (6–7 років) діти досягають піку мовленнєвої активності: вони володіють достатнім словниковим запасом, здатні

будувати складніші речення та проявляти ініціативу в діалозі, що робить цей період оптимальним для вдосконалення комунікативних навичок [21].

Відповідно, завдання вихователя – зробити так, щоб діти з легкістю і без проблем входили в діалог із дорослою людиною чи однолітком. Необхідно тренувати навичку висловлювати словами власні звернення, реагувати на запитання. Важливо також, щоб дитина охоче сама починала діалог з однолітками [4]. При цьому вихователь формує у дітей уміння дослуховувати питання до кінця і відповідати на нього, якщо звертаються саме до них.

Одним із пріоритетних завдань педагога в контексті розвитку комунікативної компетентності старших дошкільників є організація умов для установа міжособистісної взаємодії, її змістовного наповнення та стимулювання до обміну репліками, що становить основу діалогічного мовлення. Ефективним педагогічним інструментом для вирішення цього завдання є прийом словесних доручень, який сприяє не лише засвоєнню правил мовленнєвого етикету, але й активізує потребу в спілкуванні з однолітками та дорослими.

Ключовим аспектом успішного застосування даного прийому є формування в дитини усвідомлення способу мовленнєвої дії. Для реалізації цієї мети педагог використовує надання зразка мовленнєвої поведінки. Наприклад: «Марійко, підійди, будь ласка, до Світлани Миколаївни і попроси її винести кошик з іграшками на вулицю. До неї звернешся так: «Світлано Миколаївно, винесіть, будь ласка, кошик з іграшками на вулицю». Альтернативою прямому зразку може виступати техніка спільного проговорення з вихователем очікуваних мовленнєвих дій у формі питань, що моделюють комунікативну ситуацію: «Коли ти підійдеш до неї, як ти скажеш? Якщо вона відповість тобі, що... Що ти тоді скажеш?». Таким чином, дитина залучається до конструювання діалогу, а не до механічного відтворення готової форми. Поступово, у міру набуття досвіду, потреба у зовнішньому зразку мінімізується, і дитина набуває здатності до самостійного вибору адекватних мовленнєвих формул.

Важливим структурним елементом даного прийому є етап рефлексії, під час якого дитина звітує про виконання доручення. Педагог, виступаючи активним і зацікавленим слухачем, стимулює її до детального відтворення діалогу в особах: «Марійко, розкажи, як ти поговорила зі Світланою Миколаївною. Коли ти підійшла, що вона робила? Що ти їй сказала? А вона як відповіла?». Подібна практика не лише закріплює комунікативний досвід, але й сприяє усвідомленню дитиною причинно-наслідкових зв'язків між формою вислову та його результатом («От бачиш, як важливо ввічливо попросити»), що супроводжується обов'язковою позитивною оцінкою зусиль дитини («Ти молодець! Дякую»).

Отже, методично вірне застосування словесних доручень, що поєднує моделювання, спільне проговорення та подальшу рефлексію, виступає продуктивним засобом формування діалогічного мовлення старших дошкільників [11].

Розвиток діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку відбувається за умов створення активного мовленнєвого середовища, під час взаємодії з тими, хто їх оточує. використовуючи для цього переваги обох систем спілкування – і «дитина-дорослий», і «дитина-одноліток».

У системі «дитина-дорослий» основними методами розвитку діалогічного мовлення дошкільників є розмова, бесіда, полілог вихователя з дітьми, мовленнєві ситуації тощо [4].

Соціальний світ дошкільнята пізнають через уявлення, сформовані довкола. Ключовим джерелом знань для них виступають дорослі, які задовольняють природню цікавість дітей. У садку вихователі не просто дають готові відповіді, а вчать малюків шукати їх самостійно, організовуючи для цього спільні бесіди та обговорення [8].

Важлива форма мовленнєвої взаємодії- бесіда.

Бесіда в дитячому садку — це не монолог вихователя, а спланований діалог, де дитина є рівноправним співрозмовником. Її мета — активізувати мислення дітей, а не отримати від них короткі формальні відповіді.

Ефективна бесіда з дошкільнятами — це мистецтво задавати правильні запитання. Вона перетворюється з формальності на потужний інструмент розвитку, коли вихователь уникає монологу і натомість створює простір для діалогу, де цінуються роздуми та припущення кожної дитини. Успіх залежить не від кількості запитань, а від їх якості та здатності педагога чути і спрямовувати думки дітей [8].

Секрети ефективної бесіди з дітьми:

✓ Перш ніж почати бесіду, треба переконатися, що діти вже знайомі з

темою: мають певні знання, емоційні враження та свій власний погляд. Саме цей «багаж» дозволить їм бути не просто слухачами, а активними учасниками розмови, які мають що додати.

✓ Активність дітей народжується в атмосфері довіри, а не контролю. Вихователь є учасником бесіди, щира зацікавленість і повага до думки дитини — найкращий стимул для неї брати участь у діалозі.

✓ Якість бесіди важливіша за кількість запитань. Треба уникати «допиту», давати дітям час на роздуми. Не спрощувати тему — натомість ставити відкриті та проблемні запитання, які дозволять дітям відчувати себе малими дослідниками, здатними розв'язувати цікаві завдання.

✓ Під час групової бесіди важливо ставити запитання усій групі, а не окремим дітям. Це змусить кожного задуматися над відповіддю. Для залучення всіх до роботи треба починати з ключового поняття: разом визначити його значення. Це допоможе вирівняти рівень розуміння теми та створить спільний старт для всіх.

✓ Для продуктивної бесіди важливо встановити з дітьми чіткі правила комунікації. Разом із ними визначити, як можна показати, що хочеш щось сказати (наприклад, підняти руку). Також треба домовитись про ключові принципи: слухати інших, не перебивати, говорити по черзі та з повагою ставитися до будь-якої думки.

✓ Для розвитку критичного мислення можна використати прийом «інтелектуальної провокації». Для цього вихователю треба свідомо висловити помилкову або спірну думку — це змусить дітей активно міркувати, щоб довести свою правоту [8].

Питання значення бесіди для інтелектуального, морального та духовного розвитку дитини знайшло своє відображення в наукових працях класиків вітчизняної педагогіки, зокрема К. Ушинського, Є. Тихєєвої та С. Русової. Їхні ідеї стосовно комунікативного виховання були подальшого розвинуті та вдосконалені в дослідженнях О. Радіної, Є. Фльориної, А. Богуш, Е. Короткової, які розглядали бесіду не лише як засіб мовленнєвого розвитку, але й як інструмент створення особливої духовно-естетичної атмосфери, що посилює виховний вплив педагогічного процесу.

На думку вчених, основний потенціал бесіди полягає в її здатності систематизувати, уточнювати та впорядковувати дитячі уявлення, збагачуючи таким чином їхній соціальний та пізнавальний досвід. У процесі бесіди відбувається активне розвинення пізнавальних процесів: діти вчаться логічно мислити, аналізувати, порівнювати явища, формулювати судження та робити висновки. Крім того, бесіда створює умови для формування вмінь аргументовано обстоювати власну позицію, що є важливою складовою комунікативної компетентності.

Важливим аспектом бесіди як форми діалогічної взаємодії є те, що вона сприяє вихованню культури спілкування. Діти навчаються адекватно сприймати мовлення співрозмовника, відповідати змістовно та відповідно до контексту, висловлювати власні думки з дотриманням черговості, а також з повагою ставитися до позиції іншого. Це формує основи комунікативної етики та навички соціальної взаємодії.

Як зазначає дослідниця В. Яшина, мовленнєва діяльність дитини під час бесіди має важливу особливість — вона відрізняється від спонтанного повсякденного спілкування наявністю елементів внутрішнього програмування та планування висловлювань. Це сприяє активізації, уточненню та збагаченню

лексичного запасу, розвиває мовленнєву рефлексію та підвищує рівень мовленнєвої свідомості дитини.

Таким чином, бесіда виступає не лише як метод навчання, але й як потужний засіб загального розвитку дитини, що сприяє інтелектуальному, комунікативному та соціально-моральному становленню особистості старшого дошкільника [11].

А. Богуш виділяє подібні аспекти між образотворчою та мовленнєвою діяльністю, що робить їх сумісними для інтеграції у навчальний процес. Таке поєднання спрямоване на розвиток когнітивних процесів (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), а також впливає на емоційний стан дитини, активізуючи фантазію та уяву під час створення власних образів та інтерпретації навколишнього світу. [6].

Казка, творчість – це найтонший і найніжніший дотик. Казка – дитинство думки. Вона робить світ дитинства яскравим і цікавим [37].

Робота з казками активізує мислення дитини, стимулюючи аналітичні здібності та пошук відповідей на поставлені питання. Саме тому навіть короткі казкові історії стають ефективним інструментом для розвитку логіки та зв'язного мовлення. Важливо правильно керувати пізнавальним процесом за допомогою навмисних запитань, активного діалогу між дорослим і дитиною під час читання чи обговорення.

Казкотерапія — це метод, який через історії передає життєвий досвід, розвиває соціальну чутливість, інтуїцію, творчість та сприяє засвоєнню знань. Вона стала основою окремого напрямку психотерапії, де використовують чотири типи казок:

- Художні (народні, авторські, притчі, легенди);
- Дидактичні (навчальні);
- Психо-корекційні (для подолання внутрішніх конфліктів);
- Медитативні (для розслаблення).

Важливі аспекти проведення занять:

- Тривалість — до 20 хвилин з перервами на рухливі ігри, щоб утримати увагу дитини.

- Використання казок-метафор, які в доступній формі вчать розрізняти добро і зло, пропонують моделі поведінки (наприклад, «Колобок» показує наслідки неслухняності, а «Попелюшка» — цінність доброти).

Роль художніх казок:

- Вони демонструють вічну боротьбу добра зі злом, де позитив завжди перемагає.

- Допомагають дитині аналізувати вчинки героїв, формувати власні життєві орієнтири.

- Об'єднують покоління: діти розвивають уяву, дорослі — повертаються до дитячого сприйняття світу.

Дидактичний потенціал казок:

- Кожна казка містить повчання, навіть у фантастичних сюжетах («Кіт у чоботях» вчить значення кмітливості, «Хлопчик-мізинчик» — переваги розуму над силою).

- Через ігрові форми (маскаради, інсценізації) діти засвоюють культурні та історичні цінності, як зазначав М. Горький: «Немає казок без повчального зерна».

Висновок:

Казко терапія — це потужний інструмент для розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та соціальних навичок. Вона перетворює абстрактні поняття на зрозумілі образи, роблячи навчання природним і захопливим процесом.

1.2. Поняття «халабудна педагогіка»

та її роль у розвитку діалогічного мовлення дітей

Для дітей дошкільного віку дуже важливим є особистий простір, де діти зможуть побути на одинці та відчутти себе більш захищено. Саме цей простір

науковці називають «Я-простір дитини» (простір особистих переживань, проблем і способів їхнього вирішення; простір події; простір стосунків і взаємодії з іншими дітьми, педагогами), простір групи [20].

Для дитини особистий простір виступає своєрідним «панциром» в якому можна сховатися, відпочити від оточуючих та відчутти безпеку [25].

Особистий простір є дуже важливим для дітей старшого дошкільного віку, бо якщо його не буде дитина може стати замкнутою у собі, агресивною та дратівливою [25].

Психолог К. Бурмістрова вважає що не кожному дошкільнику потрібна «своя нора». Дитина спокійно ділить простір з іншими дітьми, але все ж дошкільнику потрібен особистий простір для своїх іграшок або речей які повинні бути недоторканими [11].

Халабуда – це як правило маленький будиночок який будують власноруч з підручних матеріалів.

Для дітей халабуда – це будиночок, який може бути різного розміру, форми, створений з оточуючих дитину речей та підручних матеріалів (зі стільців, ковдр, коробок, столів, занавісок, подушок, парасольок та ін.), де дитина шукає захисту та затишку. Всередині халабуди можуть бути м'які пуфи, ковдри, книжки, іграшки тощо, з якими дитина може погратися наодинці.

Саме Т. Бабушкіна увела термін «халабудна педагогіка» [3]. Вона пропонувала будувати халабуди та розігрувати з ними різноманітні літературні твори, даючи кожній дитині свою роль. Головним в цьому процесі є те, що діти грають з власноруч збудованими халабудами та обживають їх, як справжні домівки [3].

«Халабудна педагогіка» ґрунтується на ідеях Льва Виготського про «зону найближчого розвитку», де дитина вчиться через взаємодію з оточенням [30].

К. Крутій, Л. Шустова – дослідники «халабудної педагогіки» стверджують, що на розвиток дошкільника впливає еволюція і саме тому будівництво халабуд так цікаве дітям, вони будують халабуди від покоління до

покоління. Раніше щоб захиститись від диких звірів люди будували маленькі будиночки, а також вони допомагали їм вижити у дикій природі. І саме тому діти зараз на підсвідомому рівні починають з малку будувати халабуди, теж для своєрідного захисту.

За порадою психолога у більшості ЗДО створювались «куточки усамітнення», а тепер впроваджується і «халабудна педагогіка».

К. Крутій аналізуючи «куточки усамітнення» зауважує, що вони лише створюють ілюзію захисту. Вона не заперечує цінність таких куточків але наголошує, що вони мають трохи інше призначення – м'які пуфики, крісла, подушки на яких можна полежати і відпочити, є буфером для збудженої нервової системи дитини. У таких куточках дитина може на одинці та в спокої почитати книгу, розслабитися і відпочити від однолітків та дорослих, побути з собою на одинці, саме все це і є головним призначенням «куточків усамітнення» [20].

« Халабудна педагогіка», як інноваційний підхід, допомагає повноцінно та різнобічно розвивати особистість дитини, про це говорить О. Байер.

О. Байер розширила сфери застосування «халабудної педагогіки», визначивши її потенціал у різних аспектах освітнього процесу: як емоційно-забарвлене середовище групи; місце для відпочинку або усамітнення; місце для гри (сюжетно-рольової, вільної) та трудової, конструктивної діяльності; як інклюзивне середовище, що містить потенціал для роботи практичного психолога, дефектолога [5].

Дослідниця визначила різні сфери, де може застосовуватися «халабудна педагогіка», зокрема такі [5]:

- емоційно-забарвлене середовище групи чи майданчика;
- відпочинок;
- гра (сюжетно-рольова, вільна);
- інклюзивне середовище;
- у роботі практичного психолога, дефектолога;
- усамітнення;

- трудова, конструктивна діяльність та ін.

Для дітей старшого дошкільного віку можуть бути цікавими безліч типів і видів халабуд зокрема:

- будиночок на дереві
- картонний будиночок
- палатка
- шатер
- вігвам

В не залежності яка саме це буде халабуда для дітей вона буде цікава та особлива. Фантазія дошкільників допоможе їх придумати багато ідей для ігор.

Під час спільного створення халабуди діти змушені домовлятися, обговорювати ідеї, розподіляти ролі, задавати питання («Де поставити стілець?», «Чи вистачить ковдри?», «Що покласти в середину?»), що формує основи діалогічного мовлення.

Соціальна взаємодія в процесі гри в халабуді (наприклад, розігрування сценок) також сприяє вдосконаленню комунікативних навичок.

Соціальний розвиток через халабудо будування безпосередньо пов'язаний з формуванням діалогічного мовлення: діти вчаться висловлювати думки, слухати однолітків, коригувати свої ідеї під час спільного планування [29].

Також «халабудну педагогіку» можна використати у дитячому садочку під час проведення «дня без іграшок». «День вільної гри або день без іграшок», мета якого сприяння розвитку дитячої ініціативи, творчого мислення та комунікативних навичок у процесі нерегламентованої діяльності.

Підготовчий етап заходу передбачає комплексний підхід, що включає мотиваційне забезпечення, створення предметно-розвивального середовища, підготовку нестандартних матеріалів та активне залучення батьків до педагогічного процесу.

Спільною працею педагогів та батьків формується ресурсна база для вільної гри, до якої можуть входити різноманітні предмети: коробки, тканини

різної фактури, природні матеріали (насіння гарбуза, крупи, шишки, листя, горіхи), паперові та текстильні матеріали, а також побутові предмети (баночки, гудзики, прищіпки). Для забезпечення рухової активності можуть бути запропоновані бізіборди, балансири та вітрячки.

Захід передбачено для залученості дітей усіх вікових груп. Молодші дошкільнята зазвичай мають інтерес до маніпуляцій з порожніми пляшечками та конструювання з коробок, тоді як старші діти активно використовують кольорові пледи для будівництва «халабуд». Важливо відзначити, що діти самостійно організовують ігровий простір, розподіляють локації та ініціюють їх зміну в процесі гри.

Діяльності дітей спрямована на високий рівень розвитку творчого мислення та уяви. Дошкільнята трансформують підручні матеріали у оригінальні ігрові об'єкти: підзорні труби з трубочок, ігрові споруди з ковдр, імітації тортів з шишок, транспортні засоби з коробок тощо. Ігрова діяльність відрізняється відсутністю конфліктних ситуацій та високим рівнем доброзичливої комунікації.

Проведені заходи доводять ефективність створення умов для вільної гри з використанням нестандартних матеріалів. Такий підхід сприяє розвитку самоорганізації, соціальної компетентності, творчої уяви та комунікативних якостей дітей, що відповідає сучасним вимогам до якості дошкільньої освіти. «Халабудна педагогіка» є основною складовою проведення таких заходів [17].

«Халабудна педагогіка» створює ідеальні умови для розвитку діалогічного мовлення через низку провідних механізмів. Зокрема, на відміну від штучно організованих бесід чи вправ, будівництво та гра в халабуді генерують справжню, життєво важливу для дитини потребу у спілкуванні. Діти стикаються з реальними комунікативними завданнями, для вирішення яких необхідно вступати в діалог:

- планування: «Давай зробимо велику халабуду!», «Яку форму оберемо?», «З чого почнемо?»;

- координація дій: «Тримай ковдру міцніше!», «Подай мені, будь ласка, ту подушку», «Хто буде ставити стілець?»;
- вирішення проблем та конфліктів: «Ця ковдра замала!», «Чия черга залазити всередину?», «Я хочу, щоб тут було вікно!» – «А я не хочу!».

У цих ситуаціях мовлення виникає не як мета, а як засіб досягнення спільної мети – збудувати найкращу халабуду. Це робить діалог умотивованим та емоційно забарвленим.

«Халабудна педагогіка» стає місцем для практики мовленнєвих норм: ввічливість, чергування реплік, формування прохань, вдячність за допомогу.

Отже, будуючи халабуду дитина придумує якісь сценарії, що допомагає формуванню особистості дитини.

Щоб дітям було зручно, халабуда облаштовується з середини різноманітними пуфами, подушками, ковдрами, іграшками, щоб дітям було тепло та затишно. Також у середину можна помістити справжні меблі, декор як у справжньому будинку, покласти килим, розділити будинок на кімнати і дбати про нього, прибирати. Так діти будуть вчитися бути самостійними [25].

Закон України «Про дошкільну освіту» (ст.4) зазначає, що дошкільна освіта — це цілісний процес, спрямований на: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних та фізичних особливостей, культурних потреб [14]. Всебічний розвиток - це розвиток усіх аспектів особистості, коли немає переваги в якомусь одному напрямку. Всебічно розвинені діти активні фізично й розумово, невимушено почуваються в суспільстві і здатні підтримати розмову на будь-яку тему. Всебічний розвиток дитини дошкільника включає фізичний, інтелектуальний, соціальний, емоційний, творчий та духовний розвиток [30]. «Халабудна педагогіка» сприяє усебічному розвитку дітей дошкільного віку.

Зокрема, *фізичний розвиток* у дітей дошкільного віку відбувається під час будівництва халабуд - розвивається сила, точність рухів, координація. А якщо халабуди будуються на вулиці, то діяльність на свіжому повітрі теж сприяє фізичному розвитку.

Інтелектуальний розвиток під час халабудобудування в дітей дошкільного віку відбувається за рахунок розвитку мислення, пам'яті, уваги та уяви. Діти фантазують та уявляють, яка халабуда в них повинна вийти, а потім продумують, що за чим вони будуть ставити, як закріплювати будівельні матеріали тощо.

Халабудобудування - це також і конструктивно-будівельні ігри. Вони спрямовують увагу дітей на різні види будівництва, сприяють набуттю конструкторських навичок, залученню дітей до трудової діяльності.

Соціальний розвиток дошкільників під час халабудобудування полягає в набутті ними досвіду командної взаємодії, навчанні домовлятися, планувати спільну діяльність, розподіляти обов'язки, висловлювати і відстоювати свою думку.

Емоційний розвиток дітей дошкільного віку здійснюється у процесі будування халабуди, радість - від того, що все виходить і подобається дитині, або злість від того, що щось не виходить. Також дитина виявляє емоції до дій інших дітей, вчиться їх контролювати.

Творчий розвиток відбувається в дітей дошкільного віку, коли вони будуючи халабуди створюють різноманітні чудернацькі моделі - курені, будинки, кораблі та ін. «Халабудна педагогіка» сприяє розвитку у дитини нових навичок, розвиває фантазію, креативність та самостійність. Таким чином дошкільники за допомогою підручних матеріалів та своєї фантазії розвивають навички моделювання.

Д. Ельконін зазначав що творча гра є школою моралі, але не моралі в уявленні, а моралі в дії. Моральні якості, сформовані в грі, впливають на поведінку дітей у повсякденному житті. І загалом моральні норми і правила які були засвоєні в процесі спілкування дітей один з одним та дитини з дорослим, набувають подальшого закріплення у грі [10].

У Державному стандарті дошкільної освіти зазначено в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» що у дитини має бути сформована предметно-практична, технологічна компетентність.

Предметно-практична, технологічна компетентність - здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання [4].

Духовний розвиток дітей дошкільного віку виявляється під час будівництва халабуд в повазі до почуттів інших дітей, їхніх думок та вчинків.

Духовний розвиток пов'язується з моральним вихованням дошкільників.

Діти дошкільного віку самостійно можуть побудувати різні типи халабуд: картонний будиночок, будиночок на дереві, вігвам, палатка, шатер, халабуди можуть бути з різноманітних матеріалів: це можуть бути картонні коробки, стільці, ковдри, подушки, столи та ін. Але для дошкільників будь-яка халабуда набуває особливого значення, бо вона створена власними руками. А вже з готовою халабудою дошкільники придумують безліч ігор і в цьому їм допомагає фантазія.

Так, створені власноруч халабуди стають найулюбленішим місцем в дитячому садку.

Якщо халабуда вийшла великою, то її можна облаштувати справжніми меблями, розмістити декор та прибирати в ній, як в справжньому будиночку. Діти можуть дбати про неї і таким чином будуть вчитись бути самостійними.

Отож діти можуть створити собі халабуду з будь-яких матеріалів, різних форм та розмірів. Актуально дати дітям викидний матеріал, це можуть бути коробки або шматки пінопласту чи якоїсь тканини. Викидний матеріал за потреби можуть принести як вихователі так і батьки, зате створена халабуда для дітей може бути літаком, замком або чарівним кораблем, а також автомобілем, потягом чи казковим килимом. Тобто місцем де дитина буде почувати себе щасливою, захищеною та в безпеці.

Дослідники Л. Галігузова, Т. Піроженко, Є. Смирнова зазначають, що спілкування з однолітками має принципово важливе значення для розвитку

діалогічного мовлення дітей. Якщо доросла людина часто розуміє дитину «з півслова», то одноліток вимагає чіткості, зв'язності та правильності висловлювань [11]. «Халабудна педагогіка» інтенсифікує саме цю форму спілкування. Під час спільного будівництва діти змушені:

- чітко формулювати свої думки та пропозиції;
- ставити запитання та вміти відповідати на них;
- слухати і чути партнера, урахувати його думку;
- аргументувати свою позицію: «Тут міцніше, бо підлога рівна»;
- домовлятися і знаходити компроміси.

Це закладає основи комунікативної компетентності, без якої успішне діалогічне мовлення неможливе. Готові халабуди стають потужним стимулом для рольових ігор, які є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. У замкненому, затишному просторі халабуди діти з великим ентузіазмом розігрують власні сценарії («Родина», «Магазин», «Космічна подорож», «Лицарський замок»), що супроводжується активним обміном репліками. У таких іграх діти:

- вчаться будувати діалоги від імені своїх персонажів;
- імпровізують, розвиваючи сюжет у реальному часі;
- використовують різноманітні інтонації, жести, міміку для

передачі характеру та емоцій героя.

Окрім того, халабуда є ідеальним місцем для театралізацій та казкопедагогіки. Інсценізація казок («Рукавичка», «Вовк і семеро козенят», «Три поросяти» та ін.) у власноруч збудованому «будиночку» викликає у дітей особливий ентузіазм і сприяє легшому застосуванню літературних діалогів, розвиваючи образність та виразність мовлення.

Спільна діяльність у халабуді також вимагає від дітей використання форм мовленнєвого етикету. Виникають ситуації, коли потрібно попросити («Дай, будь ласка...»), подякувати («Дякую за допомогу»), поступитися («Ти перший заходь»). Вихователь, спостерігаючи за процесом, може корегувати мовленнєву поведінку дітей, навчаючи їх правилам етикету у природному, а не штучно створеному, середовищі гри.

Головне завдання педагога – створити оптимальне середовище для розвитку дітей.

На наш погляд старший дошкільний вік є найбільш актуальним для запровадження «халабудної педагогіки». Бо в старшому дошкільному віці діти вже мають змогу створити для себе середовище в якому їм буде зручно. Також діти старшого дошкільного віку мають більше вмінь та навичок для будування халабуд, вони можуть використовувати при створенні халабуди більше різновидів предметів. Таким чином створене власноруч місце бути викликати почуття безпеки. А роль дорослого в цьому процесі - спостерігати за діяльністю дитини та за потреби підлаштовувати середовище під дитину.

Інклюзивний потенціал «халабудної педагогіки» в розвитку діалогічного мовлення. В Україні інклюзивне навчання є одним із пріоритетних принципів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, зокрема із особливими освітніми потребами [17]. У контексті розвитку діалогічного мовлення засобами «халабудної педагогіки» інклюзивний підхід набуває особливої актуальності, оскільки створює універсальне навчальне середовище, здатне задовольнити різноманітні комунікативні потреби дітей [26].

«Халабудна педагогіка», будучи гнучким інструментом, відповідає ключовим вимогам інклюзивного освітнього середовища. Вона природнім чином створює психологічно безпечний простір для дітей з особливими освітніми потребами [13]. Наприклад, для дітей з розладом аутистичного спектру халабуда виступає як «своя нора», де можна відчувати захищеність і контролювати рівень соціальної взаємодії. Це знімає емоційні бар'єри, що часто є основною перешкодою для вступу в діалог [19].

Також, «халабудна педагогіка» забезпечує природну комунікацію. У процесі спільного будівництва та гри в халабуді діалог виникає не як вправа або завдання, а як нагальна потреба для досягнення спільної мети («Тримай міцніше!», «Подай будь ласка, подушку», «Давай зробимо тут двері, а там вікно»). У таких ситуаціях мовленнєві репліки дитини з особливими освітніми потребами, навіть якщо вони не ідеальні з лексичної чи граматичної точки зору,

сприймаються однолітками не як помилка, а як важлива частина спільної діяльності. Це сприяє соціальній інтеграції та формування. Позитивного досвіду спілкування [19].

Даний підхід дозволяє реалізувати індивідуальний та диференційований підхід. Вихователь може корегувати ступінь своєї участі та складність комунікативних завдань для кожної дитини. Для однієї дитини завданням може бути просто назвати предмет («Стілець»), для іншої сформулювати прохання («Дай будь ласка ковдру»), а для третьої- запропонувати план дій («Давай спочатку зробимо стіни, а потім дах») [13]. Рольові ігри всередині халабуди також дозволяють дітям з різним рівнем мовленнєвого розвитку брати участь у діалозі від імені своїх персонажів, що знижує психологічне навантаження [19].

Отже, інклюзивний потенціал «халабудної педагогіки» полягає в її здатності створювати мотивовані, безпечні та різнопланові ситуації для діалогічного спілкування, що робить її ефективним засобом розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами.

«Халабудна педагогіка»- міжнародний досвід [12]. У країнах Північної Європи створюються «Лісові школи» де навчання більшість часу проходить під відкритим небом. Діти навчаються будувати укриття та ігрові зони використовуючи природні матеріали (гілки, листя, каменів), що сприяє розвитку їхньої винахідливості та розвиває зв'язок з природою.

Велика Британія використовує освітню концепцію «playwork» (ігрова робота), де діти самостійно контролюють свою гру. Вихователі надають дітям матеріали для будівництва (палети, тканини, мотузки) та забезпечують безпечний простір, де діти можуть вільно будувати свої «будиночки».

В Німеччині, США та Італії використовують такі педагогічні напрямки: Вальдорфська педагогіка та педагогіка Монтесорі, де акцентують велику увагу на практичній діяльності та самостійному дослідженні. Для цього дітям надають «відкриті» іграшки та матеріали. Це можуть бути дерев'яні блоки

та кубики, тканини, мотузки з яких діти можуть створювати власні світи, включаючи імпровізовані халабуди.

У Ізраїлі популярна «Junkyard play» (гра на звалищі)- в основі цієї концепції створення іграшок та виробів з старих і непотрібних речей. Можна використовувати коробки, різну тканину, мотузки, палети з яких діти самостійно будують ігрові простори які схожі на халабуди. Саме цей підхід розвиває креативність, екологічне мислення та вміння розв'язувати проблеми.

Також наразі важливе значення має «халабудна педагогіка» в укритті. Вона має багато факторів, які дозволять дітям почувати себе в безпеці та боротися зі стресом. Укриття це вже безпечне місце, а якщо ще й збудувати халабуду, то дитина буде почувати себе більш захищеною. Важливо щоб дитині було затишно, для цього використовуються м'які предмети для будівництва та декору, за можливості можна забезпечити м'яке освітлення, ліхтарики та гірлянди на батарейках.

Для будівництва як і для звичайної халабуди використовують ковдри, стільці, коробки, подушки, м'які іграшки. В середину можна взяти книжки, іграшки, олівці та папір, настільні ігри, улюблені речі. У таких халабудах можна проводити заняття для розвитку дітей, зокрема і заняття для розвитку діалогічного мовлення. Халабуди будуються на різний мотив і в них можна проводити не тільки пізнавальні заняття, а й розігрувати різні театральні постановки, які не просто відволічуть дитину, а й будуть розвивати їхнє діалогічне мовлення.

За видами халабуди можуть бути: індивідуальні, групові, тематичні.

Заклад дошкільної освіти «ясла-садок» №100 «Гармонія» Запорізької міської ради якраз використовує «халабудну педагогіку» в укритті, де організовують простір безпеки, творчості й підтримки в укритті. Н. Канцелал, та О. Ясенєва будують «халабуди» на постійній основі в укритті свого садочку. Відмінність їхньої діяльності – в тому, що «халабуди» будують вихователі на різну тематику і діти кожен раз на заняттях відвідують різні цікаві локації, серед яких: «Книжкова халабуда», «Театральна халабуда», «Народознавча халабуда»,

«Музична халабуда», «Дослідницька халабуда», «Халабуда соціально-емоційного розвитку» та ін. В цих халабудах проводились тематичні заняття для дітей, де діти не тільки почувались у безпеці, гралися, а й розвивались. Також і самі дітлахи мали змогу побудувати халабуду [15].

Таким чином вихователі цього закладу показали, що «халабудну педагогіку» можна інтегрувати в освітній процес: щоденна практика, тематичні заняття, розвиток мовлення, соціально-емоційний розвиток, творчість та уява, психологічна розрядка – це все «халабудна педагогіка» в укритті.

1.3. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»

Діалогічне мовлення у дітей старшого дошкільного віку цілком можливо розвивати засобами «халабудної педагогіки». Для початку треба за допомогою бесіди ознайомити їх із поняттям «халабуда», з її формою, розміром, типом, а також з матеріалами з яких може бути створена халабуда.

Також на допомогу прийдуть звичайні діалоги з дітьми про те, з чого складається будинок, а саме з яких частин і в ході цього у дітей не тільки буде розвиватись діалогічне мовлення, а й знання про будову халабуди.

Також можна показати або прочитати дітям казки, в яких є будиночок або про будовання хатин.

Ще слід провести діалог на тему «Що може бути всередині халабуди», тобто як можна облаштувати халабуду всередині. Спочатку діти проговорять свої ідеї, а потім втілять ідею при побудові і облаштування халабуди і звісно у них будуть різні думки з приводу того, що ж можна розмістити в середині і для того щоб ніхто не образився їм доведеться домовлятися один з одним.

Звісно, після побудови халабуди можна уявити, що це казковий будиночок, машина, чарівний потяг, корабель, літак тощо. А потім придумати і розіграти різні кумедні або ж навчальні діалоги. Також можна розіграти різні казки де є хатинка, наприклад казка «Терем». Можна запропонувати дітям

самим поділити ролі, а потім розіграти діалог. Дітям буде неабияк приємно розігрувати казку у своїй власноруч збудованій халабуді.

Ігри в халабуді. Наприклад, рольові ігри: «Магазин», «Лікарня», «Ресторан», «Штаб космонавтів» тощо. Організація гри стимулює дітей до обміну репліками, вирішення конфліктів та створення діалогів. Наприклад, «Як відправити експедицію на Марс?» або «Що потрібно для відкриття ресторану?». Діти обговорюють усередині халабуди можливі рішення. Як зазначає А. Богущ, інтеграція ігрових та мовленнєвих методів підвищує ефективність діалогічного навчання [6].

Яскравими прикладами ефективної інтеграції «халабудної педагогіки» та казкопедагогіки є методи роботи з дітьми В. Сухомлинського, описані у книзі «Серце віддаю дітям» [36]. Зокрема, «Наш куточок мрії» - печера у стіні яру, яку діти з Учителем обжили (застелили долівку сухою травою, прикрасили стіни картинками, зробили пічку) і приходили туди розглядати й обговорювати казкові образи природи, складати казки [36].

«Кімнату казки» було прикрашено картинками казок та казковими персонажами, навіть освітлення було незвичайне – щоб у дітей виникали казкові образи та фантастичні історії. І все це – завдяки влучним запитанням вчителя та обговоренню думок і фантазій кожного учасника: на що схожі дерева в сутінках? куди йде сонечко на відпочинок? про що співають у траві коники? та багато інших [36].

Театрально-мовленнєва діяльність в халабуді або з використанням халабуди є потужним інструментом розвитку діалогічного мовлення дітей. Вона охоплює три провідні аспекти [7]:

а) сприймання літературного твору через театр, де діти вчаться інтерпретувати твори мистецтва за допомогою сценічних засобів.

б) театралізована гра – як імпровізаційна активність, де дитина перевтілюється в образи для власного задоволення.

в) інсценування, тобто підготовлені виступи, спрямовані на аудиторію.

Виконуючи ролі, діти вчаться точно передавати думки літературною мовою, розвиваючи діалогічні навички. Театрально-мовленнєва діяльність стимулює критичне мислення, аналіз ситуацій, ведення діалогу. Це допомагає подолати сором'язливість, страх публічних виступів та підвищує впевненість у собі, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Експериментальний куточок. У халабуді можливе створення простору для досліджень (наприклад, «Штаб дослідників природи», де діти обговорюватимуть і записуватимуть свої спостереження та ділитимуться ними один-із-одним). Експериментальний куточок можливий не лише у приміщенні дошкільного закладу чи групи, а й серед природи – наприклад, «Школа під відкритим небом» В. Сухомлинського. Діти, звісно, дивувались, але насолоджувались красою природи, досліджували її особливості. Учитель розповідав їм казки за їхніми ж висловлюваннями про природу та одночасно малював казку на аркуші паперу. Так діти вчилися самостійно складати казки, розвиваючи при цьому мовлення, фантазію, мислення та уяву.

В. Сухомлинський писав: «Природа мозку дитини потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки — серед наочних образів, і насамперед серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на «обробку» інформації про цей образ. Якщо ж ізолювати дітей від природи, якщо з перших днів навчання дитина сприймає тільки слово, то клітини мозку швидко стомлюються і не справляються з роботою, яку пропонує вчитель. А цим клітинам треба розвиватися, міцніти, набиратися сил» [36].

Отже, «халабудна педагогіка» створює умови для природного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Завдяки інтерактивним ігровим методам, створенню спільних проєктів і залученню до творчих завдань, у дітей формуються навички комунікації, зокрема вміння активно слухати, висловлювати думки та брати участь у конструктивному діалозі. Використання халабуд сприяє розширенню словникового запасу, розвитку емоційної взаємодії та формуванню соціального співчуття. Такий підхід також стимулює уяву дітей, творчість і здатність до співпраці, що є

важливими компонентами для всебічного розвитку мовлення і діалогічних навичок.

Запропоновані напрями реалізації «халабудної педагогіки» можуть стати ваговою частиною освітнього процесу, сприяючи формуванню у дітей діалогічної культури та впевненості у власних мовленнєвих здібностях. Подальші дослідження у цій сфері можуть розширити спектр інтерактивних форм та методів роботи з дошкільниками.

Висновки до розділу 1

Роль «халабудної педагогіки» у всебічному розвитку дитини та визначили, що вона є інструментом усебічного розвитку, оскільки сприяє створенню особистого простору де дитина відчуває безпеку, захищеність і можливість для самовираження.

Визначили загальну характеристику діалогічного мовлення та особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Розглянули системи «дитина-дорослий», «дитина-одноліток», де діти вчаться висловлювати свої думки, слухати, ставити запитання та підтримувати діалог.

Визначили що, «халабудна педагогіка» створює природні умови для розвитку діалогічного мовлення через спільне планування, рольові ігри, вирішення конфліктів, театралізовану діяльність, казко терапію.

Отже, «халабудна педагогіка» виступає потужним засобом розвитку діалогічного мовлення, оскільки поєднує ігрову, соціальну та мовленнєву активність у природньому для дитини середовищі.

«Халабудна педагогіка» — це не теорія, а практичний «полігон» для діалогічного мовлення. Вона природним чином викликає у дитини потяг до спілкування на кожному етапі: для узгодження мети, для подолання технічних перешкод, для розвитку спільної гри. У цьому процесі мовлення завжди мотивоване та осмислене реальними потребами (побудувати, домовитися, зіграти), що робить його розвиток набагато ефективнішим, ніж за

штучних вправ. Дитина не «вчить діалог», а використовує діалог як головний інструмент для реалізації своєї творчої, соціальної та пізнавальної мети.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ «ХАЛАБУДНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

2.1. Визначення особливостей розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку

Експериментальне дослідження проведено на базі Яворницького дитячого садка №1 «Волошка» Яворницької селищної ради Дніпропетровської області. У дослідженні взяли участь 30 вихованців 5-6 років двох старших груп («Фіалки», «Ромашки») – по 15 осіб в експериментальній контрольній групах.

Метою початкового етапу дослідження було визначення особливостей розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки». Методами дослідження були індивідуальні бесіди, дидактичні вправи та спостереження за дітьми.

На початку експерименту було визначено критеріальний апарат. Теоретичною основою для вибору критеріїв оцінювання рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку стали результати наукових досліджень А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Калмикової, І. Лапшиної, О. Полєвікової, Н. Харченко та ін. щодо компонентів діалогічного мовлення: мотиваційно-потребового, когнітивного, операційного та контрольнo-корекційного [6]. В основу показників оцінювання діалогічного мовлення покладено вимоги Державного стандарту дошкільної освіти, а саме освітньої лінії «Мовленнєвий розвиток»: вміння вступати у спілкування, наприклад вміти і знати, коли і як можна почати розмову зі знайомою або незнайомою людиною, зайнятою, яка розмовляє з іншими; вміння підтримувати і завершувати спілкування, наприклад, враховувати умови і ситуацію спілкування; слухати і чути співрозмовника; проявляти ініціативу в спілкуванні, перепитувати; доводити свою точку зору; висловлювати ставлення до предмета розмови –

порівнювати, висловлювати свою думку, наводити приклади, оцінювати, погоджуватися або заперечувати, питати, відповідати; висловлюватися логічно, зв'язно; вміння говорити виразно в нормальному темпі, користуватися інтонацією діалогу [4].

Ми провели аналіз розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку за допомогою спостереження.

Проводячи спостереження за діалогічним мовленням дітей під час самостійної ігрової діяльності. Ми побачили що, з усіх дітей тільки декілька дітей активно спілкуються між собою та намагаються грати з іншими дітьми. Інша частина дітей займається справами на самоті (збирають пазли, грають іграшками), не хочуть спілкуватись з іншими. Більшість ігор діти спілкуються між собою шаблонними фразами, використовують короткі фрази. З деякими дітьми майже ніхто не грається через те, що не розуміють їх мовлення. Діти деколи питали у один одного що сказала та чи інша дитина. Тож за результатами спостереження можна сказати що, розвиток діалогічного мовлення у дітей знаходиться на низькому рівні.

Урахування зазначеного дозволило нам визначити основні критерії та показники оцінювання розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

**Критерії та показники оцінювання розвитку
діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку
засобами «халабудної педагогіки»**

Критерії	Показники
Когнітивний	п1-розуміння поняття «розмова» («діалог») та її будови; п2-знання слів і фраз, специфічних форм ввічливості, що найчастіше використовуються на початку, в середині та наприкінці діалогу.
Діяльнісний	п1-вміння ініціювати, підтримувати та завершувати діалог у спеціально створених ситуаціях, дотримуючись логічної структури;

	п2-вміння вести діалог у самостійній ігровій діяльності з халабудами.
--	---

Оцінювання діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку відбувалося за когнітивним та діяльнісним критеріями. Когнітивний критерій дав можливість оцінити наявну систему знань дітей про діалог (розмову) та його структуру, специфічні форми мовленнєвого етикету під час розмови. Діяльнісний критерій спрямовував увагу на оцінювання практичних умінь дітей щодо ініціювання та ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях та в умовах самостійних ігор з халабудами.

На основі визначених критеріїв та показників нами схарактеризовано три рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризується вмінням дитини чітко розуміти поняття «діалог» («розмова») як обмін репліками між двома або більше учасниками. Дитина може пояснити його прості елементи структури (початок, основна частина, закінчення). Вона знає широкий набір реплік для початку, підтримки та завершення розмови. Добре знає відповідні форми ввічливості: звертання, прохання, вибачення, подяку тощо. Усвідомлює їхню необхідність для поважного спілкування. Також легко ініціює діалог у спеціально створених ситуаціях, ефективно підтримує його, логічно розвиваючи тему, і культурно завершує. Дотримується черговості реплік, слухає співрозмовника. У самостійній ігровій діяльності з халабудами активно використовує діалог як основний спосіб комунікації. Розмовляє від імені своєї ролі, імпровізує, створює мовленнєві ситуації.

Середній рівень показує що, дитина має загальне уявлення про діалог як розмову двох людей, але не може детально описати його будову. Знає обмежений набір найпоширеніших фраз для початку та завершення розмови, знає основні форми ввічливості, але іноді забуває. Вона бере участь у діалозі в спеціально створених ситуаціях, частіше як відповідач, ніж ініціатор. Підтримує розмову,

але репліки можуть бути короткими, не завжди розвивають тему. Завершує діалог за підказкою або прикладом. У грі з халабудами вступає в діалог, переважно відповідаючи на запитання або ініціативу інших. Ведення розмови може бути ситуативним, часто залежить від підтримки партнера по грі. Рольові діалоги спонтанні, але не дуже розгорнуті.

Низький рівень характеризується тим що, уявлення дитини про діалог як особливу форму мовлення розмите або відсутнє. Дитина не розрізняє монолог і діалог на поняттєвому рівні. Її Знання реплік для початку, основної частини та завершення, діалогу фрагментарні. Знання форм ввічливості погане, треба нагадування дорослого. Немає стійкого усвідомлення їхнього значення.

Дитина у спеціально створених ситуаціях спілкування пасивна. Важко ініціює діалог, не вміє його підтримувати (може мовчати або давати однослівні відповіді). Не дотримується структури діалогу, черговості реплік. У самостійній грі з халабудами переважає невербальна діяльність або монологічні висловлювання. Вступає в діалог лише за потреби, у надзвичайно короткій формі. Рольове спілкування практично відсутнє або обмежене окремими репліками.

Для визначення початкового рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку ми розробили діагностичну методику.

Діагностична методика для визначення рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку

Критерій 1: Когнітивний

Показники:

п1-розуміння поняття «розмова» («діалог») та її будови;

п2-знання слів і фраз, специфічних форм ввічливості, що найчастіше використовуються на початку, в середині та наприкінці діалогу.

Завдання 1: Індивідуальна бесіда «Що таке розмова?»

Мета: Виявити рівень обізнаності дітей про розмову та її будову.

Матеріал: Картки із зображеними діями персонажа, прикладами реплік (початкові, серединні, кінцеві).

Процедура виконання:

Експериментатор запрошує до себе одну дитину і пропонує їй поговорити про те, що таке «розмова», запитує:

-Чи знаєш ти, що таке розмова?

-Чи часто ти ведеш з кимось розмови?

- Як ти вважаєш, чи має бути у розмові початок та кінець? Який саме?

Далі педагог показує відео або картки із зображенням ситуацій розмови та пропонує дітям вибрати картку із початком розмови, з серединою або кінцем розмови, та озвучити її. Наприклад:

- Початок: «Привіт», «Що робиш?», «Давай поговоримо».
- Середина: «А ти як вважаєш?», «Чому так?» (питання, реакції).
- Кінець: «До побачення», «Поговоримо ще».

Система оцінювання:

1 бал - Дитина розуміє, що таке розмова, але пояснити це не може, як і назвати структуру розмови. Називання слів і фраз, специфічних форм ввічливості, що найчастіше використовуються на початку, в середині та наприкінці діалогу, викликає труднощі та потребує підказок.

2 бали - Дитина розуміє поняття і правильну структуру розмови. Може навести кілька реплік і фраз для початку або закінчення діалогу, враховуючи тему розмови. Репліки можуть бути короткими, іноді дитина може їх плутати. У відповідях експериментатору може потребувати незначної допомоги (наприклад, уточнюючого запитання) для розвитку розмови.

3 бали - Дитина чітко розуміє сутність і логічну структуру розмови. Легко називає різноманітні репліки для початку, підтримки та завершення розмови; специфічні форми ввічливості, що найчастіше використовуються діалозі.

Критерій 2: діяльнісний

Показник: п1-вміння ініціювати, підтримувати та завершувати діалог у спеціально створених ситуаціях, дотримуючись логічної структури.

Завдання 2: Діалог «Знайомство з новим другом»

Мета: З'ясувати рівень вміння ініціювати, підтримувати та завершувати діалог у спеціально створених ситуаціях, дотримуючись правильної структури діалогу.

Матеріали: Іграшки, якими діти можуть ділитись та гратися у процесі діалогу.

Процедура виконання:

Експериментатор пропонує парі дітей уявити ситуацію, ніби вони ще не знайомі один із одним, вперше бачаться на ігровому майданчику - і познайомитися. Одна дитина підходить до іншої та розпочинає діалог. Друга дитина підтримує діалог, він може бути про улюблену іграшку, гру, або на іншу тему. У процесі діалогу між дітьми педагог фіксує:

- Здатність дітей ініціювати (розпочинати) і самостійно вести діалог.
- Логічна послідовність реплік дітей.
- Вміння дітьми дотримуватися правил культури діалогу (не перебивати, чесно вислуховувати та відповідати тощо).

Приклад діалогу:

- Як тебе звати? (... , а тебе?)

- Давай грати разом! (Давай!)

- Яка твоя улюблена гра? (... , а твоя?)

і т.д.

Система оцінювання:

1 бал - Діти практично не вступають у діалог або ведуть його хаотично. Розмова фрагментарна, переривається. Діти перебивають один одного, ігнорують репліки, часто дають однослівні відповіді (так/ні). Потребують постійної організації та допомоги дорослого для підтримки комунікації.

2 бали - Діти самостійно ведуть діалог, дотримуються основної черговості реплік. Однак розмова часто носить шаблонний характер, може бути не дуже розгорнутою або використовуються прості, передбачувані фрази. Може спостерігатися не цікавість слухати співрозмовника, відсутність емоційного контакту або підтримуючих ввічливих слів.

3 бали - Діалог є природним і структурованим. Діти активно слухають одне одного, підтримують та розвивають тему, емоційно реагують на слова співрозмовника. Використовують різноманітні репліки, ввічливі слова, жести, демонструють навички ефективної комунікації. Діалог є логічним, послідовним і взаємним.

Показник: п2-вміння вести діалог у самостійній ігровій діяльності з халабудами.

Завдання 3: Спостереження за дітьми під час самостійної ігрової діяльності з халабудами.

Мета: З'ясувати рівень вміння вести діалог у самостійній ігровій діяльності з халабудами.

Матеріал: Обладнання для побудови та ігор з халабудами: ковдри, подушки, дерев'яні кубики, м'які та інші іграшки тощо.

Процедура виконання:

Педагог розкладає обладнання для побудови та ігор з халабудами у груповій кімнаті та пропонує дітям погратися самостійно. Діти обирають партнерів, місце, матеріали для гри та розподіливши обов'язки, починають гратися. Під час спостереження за дітьми експериментатор фіксує:

- Чи спілкуються діти між собою?
- Чи активно вони ініціюють діалоги?
- Чи ставлять діти питання один одному («Де поставимо стіну?», «Хто буде тримати ковдру?»).
- Чи відповідають на поставлені питання.
- Чи враховують думки інших («Можна зробимо вікно тут?»).
- Чи використовують переконливі аргументи («Тут міцніше, бо підлога рівна»).
- Чи використовують специфічні слова, фрази мовленнєвого етикету в діалогах.
- Чи коректно завершують діалоги?
- Чи логічно правильна структурна будова їхніх діалогів?

Система оцінювання:

1 бал - Діалог як взаємодія практично відсутній. Переважають окремі, не пов'язані між собою монологічні репліки. Реакція на слова партнера мінімальна або відсутня. Черговість реплік не дотримується. Діалог утримується лише завдяки підказкам або втручанню дорослого.

2 бали – Діти демонструють спроби вести діалог. З'являються 1-3 логічні запитання-відповіді, пов'язані з темою гри та репліками партнера. Черговість дотримується, але з помітними зупинками, ваганнями або невеликими порушеннями. Думки часто залишаються незавершеними, питання можуть залишатися без відповіді. Діалог функціонує, але виглядає уривчастим.

3 бали - Діалог є плавним, змістовним і структурованим. Діти легко дотримуються черговості реплік, активно слухають один одного та логічно розвивають ігровий сюжет своїми відповідями. Використовують зв'язуючі фрази для завершення думок або передачі ініціативи. Діалог виглядає природним, узгодженим і підтримується дітьми самостійно.

Діагностування рівнів сформованості самостійної діяльності старших дошкільників за визначеними критеріями на початку експериментальної роботи дало змогу отримати такі кількісні результати (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Результати експериментального дослідження рівнів розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку на початку експерименту

Групи	Рівні	Критерії, показники (дітей/%)				Σ (%)
		когнітивний критерій		діяльнісний критерій		
		п1	п2	п1	п2	
ЕГ	Високий	3діт., 20%	2діт., 13,3%	3діт., 20%	2діт., 13,3%	16,6
	Середній	9діт., 60%	8діт., 53,4%	7діт., 46,7%	8діт., 53,4%	53,4
	Низький	3діт., 20%	5діт., 33,3%	5діт., 33,3%	5діт., 33,3%	30
КГ	Високий	3діт., 20%	2діт., 13,3%	3діт., 20%	2діт., 13,3%	16,6

	Середній	10діт., 66,7%	9діт., 60%	9діт., 60%	9діт., 60%	61,7
	Низький	2діт., 13,3%	4діт., 26,7%	3діт., 20%	4діт., 26,7%	21,7

Умовні скорочення

ЕГ – експериментальна група:

показник 1 – розуміння поняття «розмова» («діалог») та її будови;

показник 2 - знання слів і фраз, специфічних форм ввічливості, що найчастіше використовуються на початку, в середині та наприкінці діалогу.

КГ – контрольна група:

показник 1 - уміння ініціювати, підтримувати та завершувати діалог у спеціально створених ситуаціях, дотримуючись логічної структури;

показник 2 - уміння вести діалог у самостійній ігровій діяльності з халабудами.

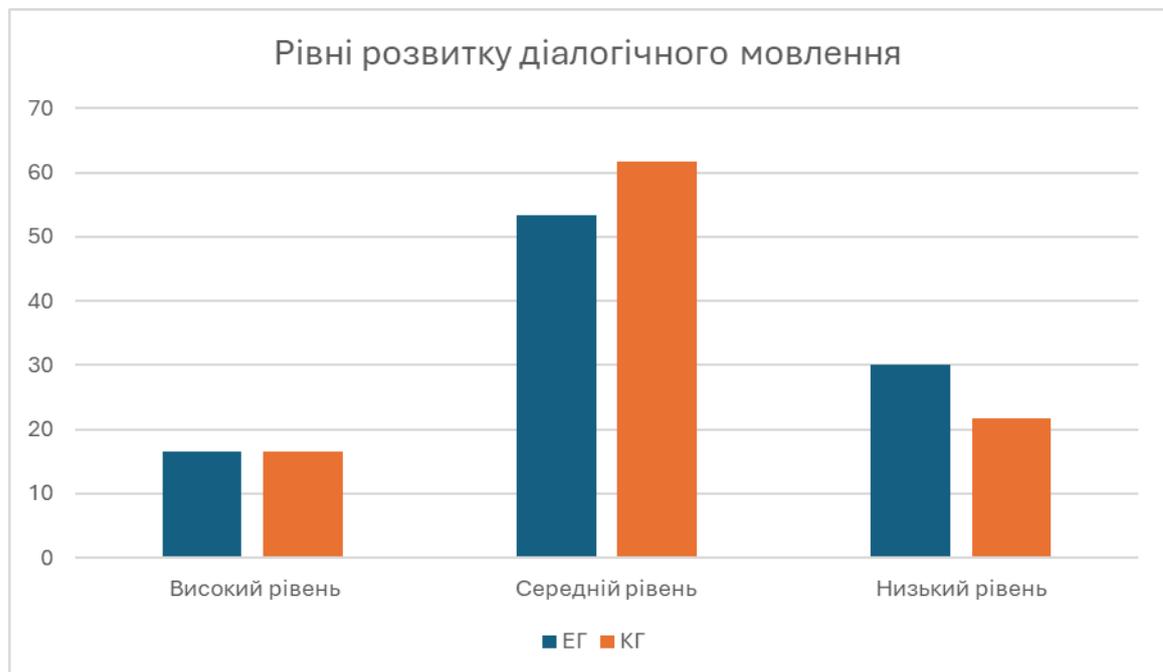

Рис. 2.1. Рівні розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку на початку дослідження.

Результати свідчать, що у дітей ЕГ та КГ результати приблизно однакові. Зокрема, переважає середній рівень розвитку діалогічного мовлення (ЕГ – 53,4%,

КГ – 61,7%). Менше – дітей із низьким рівнем (ЕГ – 30%, КГ – 21,7%). Високий рівень виявлено лише по 16,6% у дітей обох груп.

Якісний аналіз результатів діагностики свідчить про таке. **Висновок по завданню 1:** За результатами проведеної діагностики з вивчення знань про діалог можна зробити висновки, що переважна більшість дітей (9) демонструють середній рівень розуміння поняття «розмова». Вони розуміють, що таке діалог, можуть навести окремі приклади фраз, але ще не цілком впевнено розрізняють його частини та будують розмову самостійно.

Троє дітей показали високий рівень знань. Вони правильно визначають частини діалогу, використовують різноманітні фрази, але іноді допускають невеликі помилки у логіці побудови розмови.

Троє дітей знаходяться на низькому рівні. Вони не можуть самостійно пояснити, що таке діалог, і мають труднощі з формулюванням навіть простих реплік. Це ЕГ група.

У КГ групі середній рівень показало більшість (10) дітей.

На високому рівні знаходяться троє дітей вони правильно визначають частини діалогу, використовують різноманітні фрази, але іноді допускають невеликі помилки у логіці побудови розмови.

Двоє дітей знаходяться на низькому рівні.

Висновок по завданню 2: В ЕГ групі загалом, більшість дітей (7) показали середній рівень, 3 дитини отримали високий рівень, що свідчить про гарний розвиток діалогічного мовлення. Та 5 дітей отримали низький рівень.

В КГ групі ми спостерігаємо середній рівень у 9 дітей, що є більшістю, високий рівень мають тільки 3 дитини, а на низькому рівні знаходяться теж 3 дитини.

Висновок по завданню 3: За результатами 8 дітей сказали 1-2 ініціативні репліки та брали активну участь у будіванні халабуди та мають середній рівень, а 2 дітей були лідерами діалогу, що свідчить про їхній високий рівень, ще 5 дітей просто мовчки будували халабуду, мають низький рівень. Це ЕГ група.

В контрольній групі високий рівень продемонстрували 2 дитини, більшість, а саме 9 дітей знаходяться на середньому рівні, та 4 дитини мають низький рівень.

Хочу зазначити, що у дітей виникають труднощі із зверненням до вихователя. Деякі діти просто підходять і плескають вихователя по плечу або руці і потім або показують жестом або супроводжують жест мовленням яке на жаль не завжди є зрозумілим.

Тож по результатам спостереження можна сказати, що більшість дітей у групі мають проблеми з розвитку мовлення, а діалогічне мовлення в деяких випадках або зовсім відсутнє, або ж прослідковується частково. Дуже малий відсоток дітей вміє грамотно і чітко висловити свої думки щоб однолітки і вихователь їх зрозуміли. І діалогічне мовлення під час гри також прослідковується у меншості дітей у групі.

Для визначення причин зазначених результатів дітей – нами було проведено **анкетування батьків на тему: «Мовлення дитини вдома»** (для визначення рівня діалогічної активності дитини вдома та рівень розуміння батьками проблем у діалогічному мовленні дитини).

Анкетування педагогів на тему «Діалогічне та монологічне мовлення у дошкільників: практики вихователів та співпраця з батьками» показало, що педагоги розуміють проблеми більшості дітей як із монологічним, так і з діалогічним мовленням. Для їх подолання використовують у своїй роботі інноваційні методи, інтегрують заняття з розвитку мовлення в інші діяльності, але мало приділяють уваги розвитку діалогічного мовлення поза заняттями. Проте не всі батьки займаються розвитком мовлення дітей вдома – над чим педагоги працюють під час консультацій. Отримані дані дали нам можливість дізнатись та більше зрозуміти стан розвитку діалогічного мовлення у дітей та зрозуміти подальший процес розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Отже, дослідження на початковому етапі експерименту показало, що у дітей є проблеми з розвитком діалогічного мовлення.

Батьки дітей не усі розуміють наявність проблем з мовленням, та не всі приділяють значну увагу розвитку мовлення у дітей.

Педагогам слід приділяти більше уваги розвитку діалогічного мовлення у дітей та більше використовувати інноваційні, інтерактивні методи й технології у своїй роботі, а також приділяти увагу розвитку діалогічного мовлення поза заняттями.

2.2. Технологія розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»

На основі отриманих результатів констатувального етапу дослідження було розроблено технологію розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»

Наша технологія мала наступні етапи.

I етап – підготовчий.

1.Консультація для батьків на тему: «Як розвивати мовлення дитини?»»

Проведемо консультацію для батьків щоб покращити їх знання про розвиток мовлення дитини.

2.Анкетування батьків на тему: «Мовлення дитини вдома».

Задля кращого розуміння роботи батьків з дітьми вдома над розвитком мовлення та розуміння батьками наявності проблем у дитини з мовленням проведемо анкетування.

За результатами анкетування діти в дома розмовляють з середньою активністю, батьки дітям майже не читають літературні твори, якщо ж і читають, то діти не уважно слухають та і не можуть переказати почуте.

3.Анкетування для педагогів на тему «Діалогічне та монологічне мовлення у дошкільників: практики вихователів та співпраця з батьками»

За результатами анкетування педагогів ми дізнались що вони часто помічають у дітей проблеми та труднощі з діалогічним мовленням, та у

більшості дітей переважає середній рівень розвитку діалогічного мовлення. Педагоги у своїй роботі використовують ігрові ситуації в більшості, а також інколи проводять бесіди на основі картинок. Інноваційні методи роботи використовують в своїй роботі але не на постійній основі, не завжди інтегрують діалогічне мовлення у свою роботу. Що стосується батьків то на думку педагогів розвитком мовлення дітей вдома майже ніхто не займається. Ефективність своєї роботи за розвитком мовлення педагоги бачать тільки у деяких дітей. Труднощі які виникають у роботі – це відсутність підтримки з боку батьків. Спеціальні ігрові ситуації педагоги проводять 1-2 рази на місяць.

4.Тренінг для педагогів та батьків «Розвиваємо мовлення за допомогою «халабудної педагогіки».

5.Збирали матеріали для побудови халабуд у груповій кімнаті ЗДО, організували з ними спеціальний «м'який осередок групи».

II етап – ознайомлюючий.

1.Проведення дидактичних ігор для розвитку діалогічного мовлення: «Телефонна розмова», «Телевізійне інтерв'ю».

Дидактична гра “Телефонна розмова”.

Мета: Спонукаати дітей до діалогу по телефону, дотримуючись правил культурного спілкування.

Хід гри: Вихователь пропонує розіграти діалог по телефону. Діти говорять за того, хто телефонує, а вихователь за того, хто відповідає по телефону. Помилки, припущені при розмові, обговорюються та виправляються колективно.

Діалог 1 «Поклич друга до телефона»

-Алло!

-Доброго дня! Це Микита. Я хотів би поговорити з Сашком. Чи вдома він?

-Так, Сашко вдома.

-Покличте його, будь ласка.

-Гаразд, зараз покличу.

-Дякую.

Діалог 2 «Подруги немає вдома»

-Алло!

-Доброго дня! Вас турбує Аліна, подруга Юлі. Юля вдома?

-Ні. На жаль її зараз немає. Їй щось переказати?

Так. Перекажіть Юлі, будь ласка, щоб вона мені зателефонувала.

-Добре, Аліно, перекажу.

-Дякую. До побачення.

-Хай щастить.

Діалог 3 «Дзвінок мамі на роботу»

-Алло!

-Доброго дня. Покличте, будь ласка, Олену Петрівну. Це вас турбує Максим, її син.

-Зараз, Максиме, зачекай хвилинку.

-Дякую.

Дидактична гра «Телевізійне інтерв'ю».

Мета: Вчити дітей звертатися до інших із запитаннями, відповідати на поставлені.

Хід гри:

Обирають ведучого-тележурналіста (спочатку цю роль може виконувати вихователь). Той «веде телепередачу».

- Доброго дня, шановні телеглядачі! Ми на гостинах у дитсадку «Берізка». Скажи, будь ласка, як тебе звати?

- Я – Тарас.

- Тарасе, в тебе велика сім'я?

- Ні. Тато, мама і я.

- Як звати твоїх батьків?

- Моїх батьків звати .....

- Ким працюють твої батьки?

- Моя мама – лікар, а тато – водій.

Примітка: кількість запитань та їхній зміст довільні, залежно від словникового запасу дітей.

2. Проведемо бесіду: «Що таке халабуда?». Ознайомимо дітей з поняттям «халабуда» та матеріалами для її побудови. В ході бесіди допоможемо дітям розібратись, із яких матеріалів можна збудувати халабуду. Це можуть бути різні предмети (меблі, посуд, постільна білизна тощо) та підручні й викидні матеріали, які знаходяться навколо них: коробки, картон, пінопласт, фанера, паралон, шпалери, плівка, тканина тощо. Ці матеріали можна використовувати не тільки для будування, а й для облаштування внутрішньої частини халабуди.

3. Покажемо дітям мультфільм «Троє поросят». Проведемо бесіду за змістом мультфільму.

Мультфільм «Троє поросят» – це класична історія, яка навчає дітей важливим урокам про відповідальність, працьовитість та розумне планування.

Мультфільм допоможе зрозуміти важливість міцної споруди: Два порося будували халабуди з соломи та гілок, які легко зруйнував вовк. Третє порося витратило більше часу та зусиль на цегляний будинок, який вистояв. Діти зрозуміють, що для надійної халабуди потрібні міцні матеріали (дошки, мотузки, тканина) та добре закріплена конструкція.

Також два порося хотіли зробити все швидко, а третій думав наперед. Діти навчаться не поспішати, обдумувати кроки будівництва (наприклад, спочатку зробити каркас, потім обтягнути тканиною).

Також діти вчаться командній роботі: У мультфільмі поросята врешті об'єднуються в найміцнішому будинку. Діти зрозуміють, що разом будувати легше – можна допомагати один одному тримати дошки, зав'язувати вузли тощо.

Питання для бесіди:

- 1) Я називався мультфільм?
- 2) Про кого він?
- 3) Як поросята ховались від вовка?

- 4) Що сталося з халабудами з соломи та гілок? Чому вони розвалилися?
- 5) Чому будинок із цегли не зруйнував вовк?
- 6) Як поросята врятувалися разом? Чому важливо допомагати один одному під час будівництва?
- 7) Які матеріали для халабуди використали б ви?
- 8) Як ви вважаєте краще будувати халабуду разом чи окремо свою?

Ця бесіда допоможе дітям засвоїти основи будівництва халабуди, зрозуміти важливість командної взаємодії, а також надихне їх на створення власних халабуд.

III етап – самостійні ігри з халабудами.

Коли діти навчилися користуватися всіма наявними в групі матеріалами для побудови халабуд – ми давали можливість організовувати самостійні ігри з халабудами. При цьому педагог завжди непомітно спостерігав за дітьми та надавав необхідну допомогу за потреби.

З результатами знайомили **педагогів та батьків** вихованців, надавати індивідуальні консультації за запитами.

1. Заняття «Халабуда для друзів»

Проведемо заняття для дітей старшого дошкільного віку задля розвитку їхнього діалогічного мовлення.

У процесі заняття діти будували халабуду спілкуючись один з одним, вони вчилися домовлятися, взаємодіяти один з одним та вирішували суперечки діалогами. Загалом діти періодично просили допомоги у будівництві як у вихователя так і у один одного. Вони питали які деталі куди поставити, або чого ще не вистачає, як краще будувати халабуду щоб всі помістились. Домовлялись що покласти в середину халабуди, вони придумували які іграшки слугуватимуть для них їжею у їхньому будиночку, з коробки зробили ноутбук, тобто дали волю своїй фантазії та помістили в халабуду на їхню думку найнеобхідніше, таким чином створили будиночок де їм буде комфортно. Хочу зазначити, що активно проявляли себе і ті діти, які зазвичай грали на одинці,

вони активно вступали в діалоги з однолітками та приймали участь у будівництві. Після будівництва діти з радістю грались у власноруч збудованій халабуді постійно спілкуючись між собою.

2.3.Динаміка розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки»

Повторна діагностика визначення рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» показала таке (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Результати контрольного дослідження рівнів сформованості діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» наприкінці дослідження

Групи	Рівні	Критерії, показники (дітей/%)				Σ (%)
		когнітивний критерій		діяльнісний критерій		
		п1	п2	п1	п2	
ЕГ	Високий	8діт., 53,4%	7діт., 46,7%	6діт., 40%	6діт., 40%	45
	Середній	7діт., 46,7%	8діт., 53,4%	9діт., 60%	8діт., 53,4%	53,3
	Низький	-	-	-	1дит., 6,6%	1,7
КГ	Високий	4діт., 26,7%	4діт., 26,7%	4діт., 26,7%	3діт., 20%	25
	Середній	9діт., 60%	9діт., 60%	9діт., 60%	9діт., 60%	60
	Низький	2діт., 13,3%	2діт., 13,3%	3діт., 20%	3діт., 20%	16,6

Результати контрольного дослідження показують значну позитивну динаміку в ЕГ, більшість дітей (45%) 8 дітей досягли високого рівня, решта (53,3%) 6 дітей середнього рівня, і 1 дитина залишилася на низькому рівні. У КГ лише (25%) 4 дитини показали високий рівень, (60%) 9 дітей залишились

на середньому рівні, а частина (16.6%) 2 дитини все ще має низький рівень сформованості.

Розвиток діалогічного мовлення у дітей експериментальної групи значно покращився: Високий рівень дітей зріс на 28,4%, а низький рівень зменшився на 28,3%.

На противагу цьому, у дітей Контр.групи ці показники змінилися не на багато. Зокрема, високий рівень зріс на 8,4%. Низький рівень зменшився на 5,1%, а середній рівень - на 1,7%.

Це свідчить про те, що завдяки проведеній системі роботи за технологією розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» у старших дошкільників значно підвищився рівень сформованості діалогічного мовлення. Діти активно приймають участь у діалогах, чітко та послідовно його ведуть, уважно слухають свого співрозмовника та грамотно можуть відповісти на його питання або ж продовжити діалог. Про це свідчить динаміка розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної технології» (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка розвитку сформованості діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної технології».

Рівні	ЕГ (%)		КГ (%)	
	констатувальний експеримент	контрольний експеримент	констатувальний експеримент	контрольний експеримент
Високий	16,6 2 дит.	45 8 дит.	16,6 2 дит.	25 4 дит.
Середній	53,4 8 дит.	53,3 6 дит.	61,7 9 дит.	60 9 дит.
Низький	30 5 дит.	1,7 1 дит.	21,7 4 дит.	16,6 2 дит.

Згідно результатів, після проведення дослідження розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку значно покращився у

ЕГ. Високий рівень дітей був (16,6 %) , а зріс до (45%) . Середній рівень у дітей був (53,4%) та став (53,3 %) . Низький рівень спостерігався у (30%) , та після експерименту становить (1,7%).

Відзначено також суттєве покращення рівня розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників у ЕГ порівняно з КГ. По високому рівню – був (16,6%), став (25%). Середній рівень був (61,7%), став (60%). Низький рівень був (21,7%), став (16,6%).

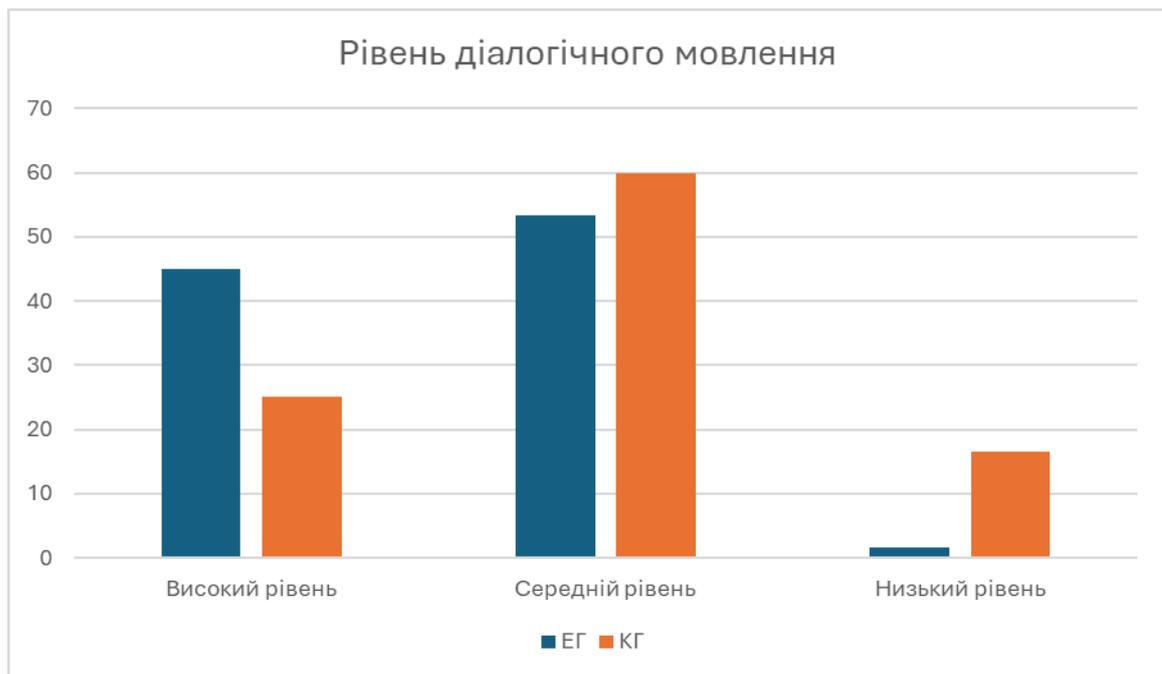

Рис. 2.2. Рівні розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку на прикінці дослідження.

Зокрема, у контрольній групі діти з низьким рівнем розвитку діалогічного мовлення, як і раніше, не вміють бути активними учасниками діалогу. Діти з середнім рівнем розвитку вступають в діалог та невпевнено але ведуть розмову, намагаються ставити запитання одноліткам. У дітей з високим рівнем розвитку діалогічного мовлення не виникає проблем у спілкуванні, і вони все ж більш впевненіше ведуть діалоги та є його активними учасниками.

Отже розроблена нами технологія розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» виявилася ефективною, показники дітей ЕГ стали набагато вищі, ніж на початку експерименту (порівняно з дітьми КГ, де такої динаміки не зазначено). Відтак,

цілісний аналіз отриманих даних переконливо підтверджує, що технологія розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» сприяє підвищенню розвитку діалогічного мовлення дітей та є ефективною.

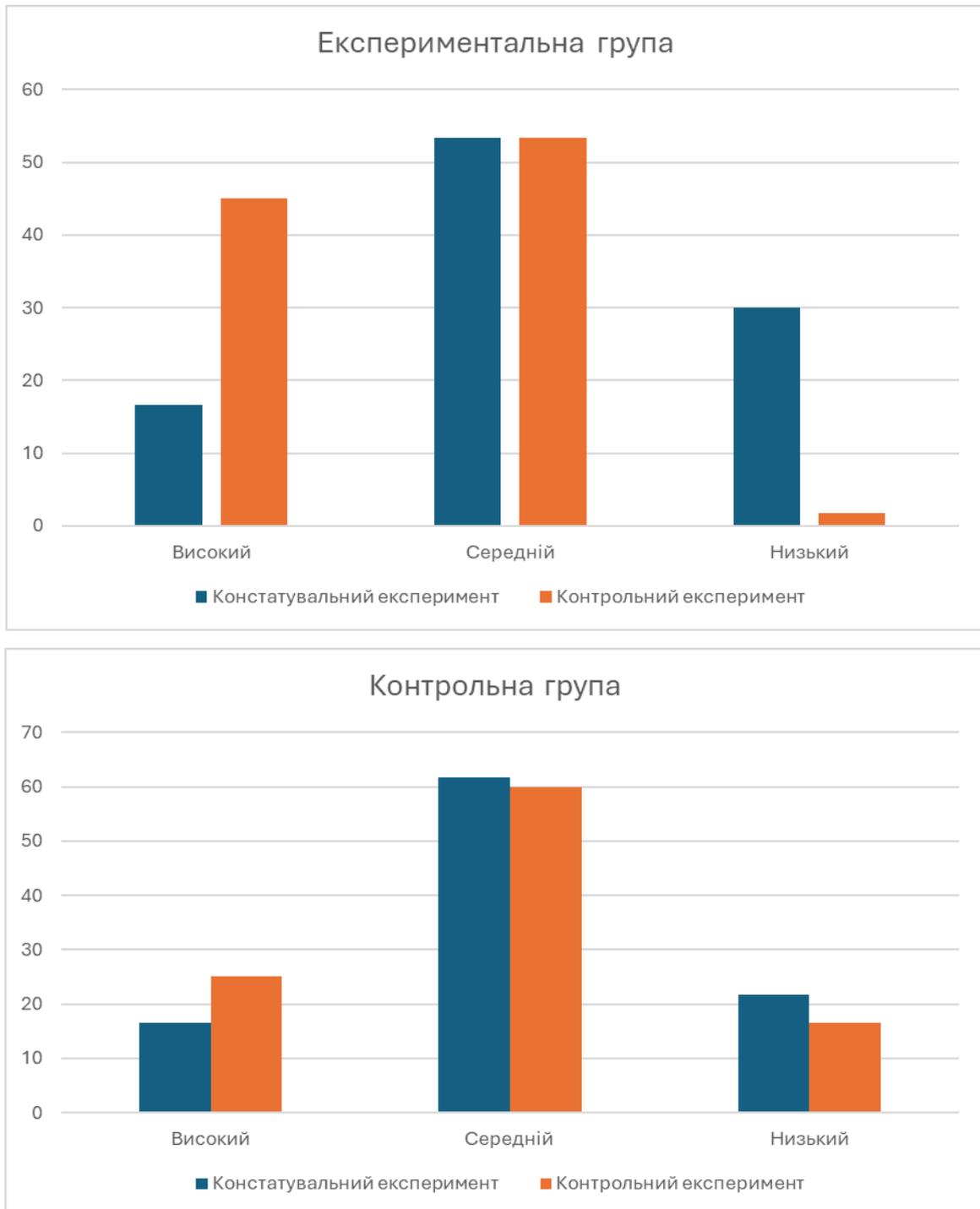

Рис. 2.3. Порівняння рівня діалогічного мовлення на початку та по завершенню дослідження

Висновки до розділу 2

Отже, для початку ми визначили рівень сформованості діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, використавши при цьому власноруч розроблену діагностику.

Результати свідчать, що у дітей ЕГ та КГ результати приблизно однакові. Зокрема, переважає середній рівень розвитку діалогічного мовлення (ЕГ – 53,4%, КГ – 61,7%). Менше – дітей із низьким рівнем (ЕГ – 30%, КГ – 21,7%). Високий рівень виявлено лише по 16,6% у дітей обох груп.

Задля покращення рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку ми розробили власну технологію.

Структура технології:

I етап – підготовчий.

1. Консультація для батьків на тему: «Як розвивати мовлення дитини?»
2. Анкетування батьків на тему: «Мовлення дитини вдома».
3. Анкетування для педагогів на тему «Діалогічне та монологічне мовлення у дошкільників: практики вихователів та співпраця з батьками»
4. Тренінг для педагогів та батьків «Розвиваємо розмовне мовлення дітей за допомогою «халабудної педагогіки».
5. Збирали матеріали для побудови халабуд у груповій кімнаті ЗДО, організували з ними спеціальний «м'який осередок групи».

II етап – ознайомлюючий.

1. Проведення дидактичних ігор для розвитку діалогічного мовлення: «Телефонна розмова», «Телевізійне інтерв'ю».
2. Проведемо бесіду: «Що таке халабуда?». Ознайомимо дітей з поняттям «халабуда» та матеріалами для її побудови. Покажемо дітям мультфільм «Троє поросят». Проведемо бесіду за змістом мультфільму.

III етап – самостійні ігри з халабудами.

1. Коли діти навчилися користуватися всіма наявними в групі матеріалами для побудови халабуд – ми давали можливість організувати самостійні ігри з

халабудами. При цьому педагог завжди непомітно спостерігав за дітьми та надавав необхідну допомогу за потреби.

З результатами знайомили **педагогів та батьків** вихованців, надавати індивідуальні консультації за запитами.

2. Заняття «Халабуда для друзів»

За результатами діагностики ми визначили що, рівень діалогічного мовлення значно зріс в експериментальній групі. Високий рівень дітей був (16,6 %) , а зріс до (45%) . Середній рівень у дітей був (53,4%) та став (53,3 %) . Низький рівень спостерігався у (30%) , та після експерименту становить (1,7%).

Відзначено також суттєве покращення рівня розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників у ЕГ порівняно з КГ. По високому рівню – був (16,6%), став (25%). Середній рівень був (61,7%), став (60%). Низький рівень був (21,7%), став (16,6%).

Заключна діагностика показала, наприкінці дослідження розвиток діалогічного мовлення у дітей експериментальної групи значно покращився: Високий рівень дітей зріс на 28,4%, а низький рівень зменшився на 28,3%.

На противагу цьому, у дітей Контр.групи ці показники змінилися не на багато. Зокрема, високий рівень зріс на 8,4%. Низький рівень зменшився на 5,1%, а середній рівень - на 1,7%.

Підсумовуючи результати експериментального дослідження, ми можемо стверджувати що розроблена нами технологія розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» працює та її застосування дає гарні результати. Ми підтверджуємо нашу гіпотезу що, після використання «халабудної педагогіки» в роботі з дітьми старшого дошкільного віку, їх розвиток діалогічного мовлення значно покращився.

Тож за результатами дослідження ми можемо стверджувати що розроблена нами технологія задля розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» працює та її застосування дає гарні результати.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході дослідження ми вивчили роль халабудної педагогіки у всебічному розвитку дитини старшого дошкільного віку, зокрема її вплив на формування діалогічного мовлення. Ми визначили, що цей підхід створює природнє, безпечне середовище, де дитина може вільно висловлювати думки, взаємодіяти з дорослими та однолітками, розвиваючи комунікативні навички. Халабуда стає простором для ігор, спільного планування її побудови, вирішення конфліктів, театралізації та казко терапії, що сприяє активізації діалогічного мовлення.

Експериментальне дослідження розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами «халабудної педагогіки» проведене на базі Яворницького дитячого садка №1 «Волошка» Яворницької селищної ради, Дніпропетровської області.

Для перевірки ефективності халабудної педагогіки ми провели діагностику рівня розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Результати показали низький початковий рівень, що підтвердило необхідність втручання бо у дітей ЕГ та КГ результати приблизно однакові. Зокрема, переважає середній рівень розвитку діалогічного мовлення (ЕГ – 53,4%, КГ – 61,7%). Менше – дітей із низьким рівнем (ЕГ – 30%, КГ – 21,7%). Високий рівень виявлено лише по 16,6% у дітей обох груп.

На основі аналізу було розроблено технологію, яка включала:

- Спостереження за дітьми
- Анкетування батьків та педагогів
- Дидактичні ігри
- Бесіди
- Заняття з халабудною
- Рольові ігри

Після впровадження технології було проведено повторну діагностику, яка виявила значне покращення у володінні дітьми діалогічним мовленням. За результатами діагностики ми визначили що, рівень діалогічного мовлення значно зріс в експериментальній групі. Високий рівень дітей був (16,6 %) , а зріс до (45%) . Середній рівень у дітей був (53,4%) та став (53,3 %) . Низький рівень спостерігався у (30%) , та після експерименту становить (1,7%).

Відзначено також суттєве покращення рівня розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників у КГ. По високому рівню – був (16,6%), став (25%). Середній рівень був (61,7%), став (60%). Низький рівень був (21,7%), став (16,6%).

Заключна діагностика показала, наприкінці дослідження розвиток діалогічного мовлення у дітей експериментальної групи значно покращився: Високий рівень дітей зріс на 28,4%, а низький рівень зменшився на 28,3%.

На противагу цьому, у дітей Контр.групи ці показники змінилися не на багато. Зокрема, високий рівень зріс на 8,4%. Низький рівень зменшився на 5,1%, а середній рівень - на 1,7%.

Це свідчить про ефективність запропонованого підходу.

Таким чином, дослідження підтвердило, що «халабудна педагогіка» є потужним інструментом розвитку діалогічного мовлення, поєднуючи ігрову, соціальну та мовленнєву діяльність. Підсумовуючи результати експериментального дослідження ми підтверджуємо нашу гіпотезу про те, що завдяки використанню «халабудної педагогіки» в роботі з дітьми старшого дошкільного віку, рівень розвитку їхнього діалогічного мовлення значно покращився.

Розроблена технологія може використовуватись у дошкільних закладах з метою розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Акименко Ю. , Жорняк А. Особливості формування зв'язного мовлення у старших дошкільників та молодших школярів. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy-2018-r/81-osoblivosti-formuvannya-zv-yaznogo-movlennya-u-starshikh-doshkilnikiv-ta-molodshikh-shkolyariv>
- 2.Артемчук В. Еко-халабуди. URL: <https://dnz71.edu.vn.ua/uploads/tiger-1636457129.pdf> .
- 3.Бабушкіна Т. “Секретики” дитинства. 2005. С. 19-23.
- 4.Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П.,Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т.О. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf .
- 5.Байєр О. Халабудна педагогіка. URL: <https://www.doshkillia.ua/wp-content/uploads/2019/07/%D0%A1%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8E%D1%94%D0%BC%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%B2-%D0%97%D0%94%D0%9E.pdf> .
- 6.Богущ А., Гавриш Н.. Дошкільна лінгводидактика. Київ: Вища школа. 2007р. 88 с.
- 7.Гаврилова О. Як розговорити мовчуна. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №1.
- 8.Гавриш Н.В. Різновиди мовленнєвої комунікації з дітьми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №1. С. 8-11.

- 9.Гавриш Н.В. Як зробити діалоги з дошкільниками пізнавальними. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021, № 1. С. 4-7. URL: <https://svitloforchuk.ck.ua/?p=2537>.
- 10.Гетьман Н. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої гри. Ніжин 2021. С. 12-85.
- 11.Діалогічне мовлення. URL:<https://studfile.net/preview/10022540/page:8/> .
- 12.Дошкільна освіта сьогодні: альтернативні форми та інноваційні підходи : онлайн-курс. *Джміль*. URL: <https://jmil.com.ua/dv/courses/111> .
- 13.Дошкільна освіта 2025/2026: Інновації, інклюзія, безпека. URL: <https://melsad.net.ua/doshkilna-osvita-2025-2026-innovacziyi-inklyuziyabezpeka/> .
- 14.Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №100 «Гармонія» Запорізької міської ради: Вебсайт. URL: <https://zdo100.pp.ua/laboratoriia-chomusyktiv/> .
- 15.Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 42 . URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> .
- 16.Закон України «Про освіту» від 16.07.2019 № 10 . URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> .
- 17.Заліський А. День вільної гри або день без іграшок. Педагогічні обрії. Чернігів, 2019. №1-2. С. 42-90.
- 18.Інклюзивне навчання дітей з ООП: організація освітнього процесу та його компоненти. URL: <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/47972> .
- 19.Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПІС, 2005 р.
- 20.Крутій К. Як створити особистий простір дитини або що таке «халабудна педагогіка»? URL: <http://nvkdnz10.varashosvita.rv.ua/> .
- 21.Літовченко О. Формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку. URL: http://aphn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_2/38.pdf .
- 22.Макаренко С.І. Образність мовлення та малюнок в дошкільному віці. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. (спецвип.) : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [„Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової ланок у контексті суб’єктної парадигми освіти”], (17 – 18 трав. 2007 р.). Слов’янськ : Вид. центр СДПУ. 2007. С. 393-398.

- 23.Методика розвитку зв'язного мовлення у дошкільників: основні аспекти. Методичні рекомендації для вихователів та батьків. Веб-сайт. URL: <http://leleka.rv.ua/metodyka-rozvytku-zv-8125-yaznogo-movlennya-u-doshkil-nykiv-osnovni-aspekty.-metodychni-rekomendaciyi-dlya-vyhovateliv.html> .
- 24.Навчання дітей діалогічного мовлення. URL: <https://studfile.net/preview/5512092/page:48/> .
- 25.Особистий простір дитини. URL: <https://www.google.com/amp/s/blog.eva.ua/osobystyj-prostir-dytyny/amp/> .
- 26.Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти від 28.07.2021 №769.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text> .
- 27.Розмови вихователя з дітьми, як метод розвитку діалогічного мовлення. Тематика, методика проведення. URL: <https://studfile.net/preview/16474228/page:24/> .
- 28.Сорокіна М. Навіщо дитині особистий простір і як його організувати? URL: <https://akhmetovfoundation.org/news/porada-psyhologa-navischodytyni-osobystyuy-prostir-i-yak-yogo-organizuvaty> .
- 29.Схованка для маленьких мрійників: найкращі ідеї дитячих будиночків. URL: <https://dityvmisti.ua/blog/5174-skhovanka-dlia-malenkykh-mriinykiv>
<https://dityvmisti.ua/blog/5174-skhovanka-dlia-malenkykh-mriinykiv-naikrashchi-idei-dytiachykh-budynochkiv/>
- 30.Умови розвитку дитини. URL: <https://agrolait.com.ua/archives/36038> .
- 31.Учіння Л.Виготського про зону ближнього розвитку. URL: <https://studfile.net/preview/11445451/page:2/> .
- 32.Як зробити діалоги з дошкільниками пізнавальними. Веб-сайт. URL: <https://svitloforchuk.ck.ua/?p=2537> .
- 33.Рібцун Ю. В. Шляхи формування зв'язного монологічного мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 3. К. : Актуальна освіта, 2006. С. 136–144.
- 34.Савінова Н. Слухати, щоб почути дитину. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №1. С. 16-17.

35. Столбова Н. Мистецтво діалогу. Дидактичні ігри та вправи. *Палітра педагога*. 2008. №3. С. 21-23.

36. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. URL: <https://mala.storinka.org/%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D1%8E-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B8.html>.

37. Єкімова Л. О. Розвиток діалогічного мовлення дітей дошкільного віку засобами казкотерапії. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009u3g-0dc7.doc.html>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Кафедра дошкільної освіти**До проведення заходу «10» квітня 2025 р.

Вихователь-методист _____

(підпис)

КОНСПЕКТ**відкритого залікового методичного заходу для педагогічних працівників
ЗДО**очна

(форма проведення) за темою:

« Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку**засобами «халабудної педагогіки» проведеного****« 10 » квітня 2025 р.****у Яворницькому дитячому садку № 1 «Волошка» Яворницької селищної****ради****Дніпропетровської області**

(повна назва закладу дошкільної освіти)

здобувачем 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності

A2 «Дошкільна освіта»**Солук Діани Дмитрівни****(П І Б)**

Оцінка ВІДМІННО

Вихователь-методист ЗДО _____ Анна ВОЛОШИН
 _____ (підпис) _____ (ім'я,
 ПРІЗВИЩЕ)

2025 рік

Мета методичного заходу: Сформувати у вихователів уявлення про халабудну педагогіку, її роль у розвитку дитини, а зокрема у розвитку діалогічного мовлення. Допомогти учасникам тренінгу зрозуміти як халабудна педагогіка активізує діалогічне мовлення. Ознайомити з різними методами застосування халабудної педагогіки в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Завдання: Створити разом власну халабуду, та зрозуміти як процес впливає на розвиток діалогічного мовлення. Розігрування діалогів з теми халабудна педагогіка для активізації мовлення. Створити ігрову ситуацію яка ґрунтується на використанні халабуди.

Обладнання та матеріал: Стіл, стільці, ковдри, коробки, подушки, м'які пуфи (для будування халабуди); маски для театралізації казки «Терем».

Деталізований хід заходу :

1. Особливості розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку
2. Поняття «халабудна педагогіка» та її вплив на розвиток діалогічного мовлення у дітей
3. Розглянути різновиди халабуд можливі для ЗДО
4. Практичний досвід

5. Підбивання підсумків

6. Список використаних джерел

Використані джерела :

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, членкореспондента НАПН України – Піроженко Т.О. 2021.

URL: [https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu% 20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf) .

2. Гавриш Н. Як зробити діалоги з дошкільниками пізнавальними.

Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021, № 1. С. 4-7

URL: <https://svitloforchuk.ck.ua/?p=2537> .

3. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Запоріжжя : ЛПДС, 2005 р.

4. Літовченко О. Формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку. URL: http://aphnjournal.in.ua/archive/39_2021/part_2/38.pdf

5. Макаренко С.І. Образність мовлення та малюнок в дошкільному віці.

Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. (спецвип.) : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [„Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової ланок у контексті суб’єктної парадигми освіти”], (17 – 18 трав. 2007 р.). Слов’янськ : Вид. центр СДПУ. 2007. С. 393-398.

Додатки:

Презентація: <https://drive.google.com/file/d/11AZJqUjLbt8vIY56FmGjGvp7UHD9vy8H/view?usp=sharing>

Коротка рецензія куратора практики закладу дошкільної освіти Яворницького дитячого садка № 1 "Волошка" Яворницької селищної ради Дніпропетровської області

Методичний захід на тему «Халабудна педагогіка як засіб розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку», проведений здобувачем вищої освіти 1 курсу магістратури, Солук Діаною Дмитрівною, продемонстрував високий рівень підготовки, методичну доцільність і практичну спрямованість.

Захід був чітко структурований: поєднував теоретичну частину з активною практичною діяльністю, що сприяло глибшому розумінню поняття халабудної педагогіки та її впливу на мовленнєвий розвиток дітей. Особливо варто відзначити інтерактивність та включення учасників у творче будівництво халабуди та театралізовану гру.

Презентаційний супровід, підбір літератури й створення позитивної атмосфери сприяли ефективному засвоєнню матеріалу. Матеріали були адаптовані до умов ЗДО та враховували вікові особливості дітей.

Оцінка рівня проведення заходу: відмінно

Куратор практики:

Вихователь-методист ЗДО _____

Анна

ВОЛОШИН

(підпис)

Фото з методичного заходу:

Бесіда на тему: «Що таке халабуда?»

Питання:

-Діти, а чи знаєте ви що таке халабуда?

-А ви знали, що раніше людям необхідно було будувати халабуди?

-Халабуду будують тільки в приміщенні чи на вулиці також?

-А з яких матеріалів можна збудувати халабуду?

- З яких частин повинна складатись халабуда?

-А ви вдома будували халабуди? Які предмети для будування використовували?

-А з яких предметів можна побудувати халабуду в дитячому садочку?

Додаток 3

Дидактична гра “Телефонна розмова”

Мета: Спонукаати дітей до діалогу по телефону, дотримуючись правил культурного спілкування.

Хід гри: Вихователь пропонує розіграти діалог по телефону. Діти говорять за того, хто телефонує, а вихователь за того, хто відповідає по телефону. Помилки, припущені при розмові, обговорюються та виправляються колективно.

Діалог 1 «Поклич друга до телефона»

-Алло!

-Доброго дня! Це Микита. Я хотів би поговорити з Сашком. Чи вдома він?

-Так, Сашко вдома.

-Покличте його, будь ласка.

-Гаразд, зараз покличу.

-Дякую.

Діалог 2 «Подруги немає вдома»

-Алло!

-Доброго дня! Вас турбує Аліна, подруга Юлі. Юля вдома?

-Ні. На жаль її зараз немає. Їй щось переказати?

Так. Перекажіть Юлі, будь ласка, щоб вона мені зателефонувала.

-Добре, Аліно, перекажу.

-Дякую. До побачення.

-Хай щастить.

Діалог 3 «Дзвінок мамі на роботу»

-Алло!

-Доброго дня. Покличте, будь ласка, Олену Петрівну. Це вас турбує Максим, її син.

-Зараз, Максиме, зачекай хвилинку.

-Дякую.

Додаток 4

Дидактична гра «Телевізійне інтерв'ю»

Мета: Вчити дітей звертатися до інших із запитаннями, відповідати на поставлені.

Хід гри:

Обирають ведучого-тележурналіста (спочатку цю роль може виконувати вихователь). Той «веде телепередачу».

- Доброго дня, шановні телеглядачі! Ми на гостинах у дитсадку «Берізка». Скажи, будь ласка, як тебе звати?
- Я – Тарас.
- Тарасе, в тебе велика сім'я?
- Ні. Тато, мама і я.
- Як звати твоїх батьків?
- Моїх батьків звати .....
- Ким працюють твої батьки?
- Моя мама – лікар, а тато – водій.

Примітка: кількість запитань та їхній зміст довільні, залежно від словникового запасу дітей.

Анкетування батьків
на тему «Мовлення дитини вдома»

Питання

1. Прізвище Ім'я дитини _____
2. Як розмовляє дитина в дома?
  - a) Активно
  - b) Майже не розмовляє
  - c) З середньою активністю
3. Чи читаєте ви своїй дитині казки, вірші, оповідання?
  - a) Читаємо постійно
  - b) Читаємо але рідко
  - c) Не читаємо
4. Після читання оповідання чи казки чи може дитина її розповісти?
  - a) Так
  - b) Ні
  - c) Частково
5. Як часто ви розмовляєте з дитиною?
  - a) Постійно
  - b) За потреби
  - c) Майже не розмовляємо
6. Чи завжди мовлення дитини є зрозумілим для вас?
  - a) Не завжди
  - b) Завжди все зрозуміло
  - c) Майже нічого не зрозуміло

7. Як частіше спілкується дитина: мовою чи жестами?
  - a) Мовою
  - b) Жестами частіше
  - c) І мовою і жестами однаково
8. Чи відповідаєте ви на всі запитання дитини?
  - a) Відповідаємо на всі
  - b) Не завжди відповідаємо
  - c) Відповідаємо але не на всі
9. Чи «сюсюкаєте» ви з дитиною?
  - a) Так
  - b) Ні
  - c) Інколи
10. Чи розвиваєте ви дрібну моторику рук з дитиною? (Ліплення, малювання, складання конструктору, пальчикові ігри, тощо)
  - a) Так, розвиваємо
  - b) Ні, не розвиваємо
  - c) Не знали що це потрібно

Анкетування є в електронному вигляді за посиланням URL:

<https://forms.gle/5WHpUJvSfz13Baed8>

Анкетування педагогів

на тему «Діалогічне та монологічне мовлення у дошкільників: практики вихователів та співпраця з батьками»

1. Як часто ви помічаєте у дітей вашої групи труднощі з діалогічним мовленням?
  - а) Дуже часто (у більшості дітей)
  - б) Досить часто (у деяких дітей)
  - в) Іноді (у окремих випадках)
  - г) Рідко (майже не зустрічається)
  - д) Не помічав(ла) таких проблем
2. Який рівень розвитку діалогічного мовлення переважає у дітей вашої групи?
  - а) Високий
  - б) Вище середнього
  - в) Середній
  - г) Нижче середнього
  - д) Низький
3. Які методи ви використовуєте для розвитку діалогічного мовлення?
  - а) Ігрові ситуації (наприклад, рольові ігри, інсценізації)
  - б) Бесіди на основі картинок, історій
  - в) Відтворення діалогів за зразком
  - г) Вільне спілкування під час ігор та режимних моментів
  - д) Інші (вказіть)
4. Які методи ви використовуєте для розвитку монологічного мовлення?
  - а) Описи картинок, іграшок
  - б) Перекази казок, історій
  - в) Складання власних оповідань
  - г) Творчі завдання (наприклад, закінчити пропозицію)

д) Інші (вкажіть)

5. Чи використовуєте ви інноваційні методи для розвитку мовлення?

а) Так, регулярно

б) Так, але рідко

в) Використовую традиційні методи

г) Не впевнений(а), що можна назвати інноваційними

д) Не використовую

6. Чи інтегруєте ви заняття з розвитку діалогічного мовлення в інші види діяльності ?

а) Так, постійно

б) Частково, під час окремих занять

в) Рідко

г) Не інтегрую

д) Не вважаю за потрібне

7. Як часто ви спостерігаєте, що батьки працюють над розвитком мовлення дитини вдома?

а) Більшість батьків активно займаються

б) Деякі батьки виконують рекомендації

в) Рідко (батьки мало приділяють уваги)

г) Не помічав(ла) такої роботи

д) Важко відповісти

8. Як ви оцінюєте ефективність вашої роботи з розвитку мовлення у дітей?

а) Діти показують значний прогрес

б) Помітний прогрес у деяких дітей

в) Результати повільні

г) Важко оцінити

д) Не задоволений(а) результатами

9. Які труднощі ви відчуваєте у роботі з розвитку діалогічного мовлення дітей?

- а) Недостатня кваліфікація/знання сучасних методів
- б) Відсутність підтримки з боку батьків
- в) Велика кількість дітей у групі
- г) Відсутність необхідних матеріалів
- д) Інше (вкажіть)

10. Як часто ви організовуєте спеціальні ігрові ситуації для розвитку діалогічних навичок?

- а) Щодня (у різних видах діяльності)
- б) 2-3 рази на тиждень
- в) 1 раз на тиждень
- г) 1-2 рази на місяць
- д) Рідше, ніж раз на місяць

Додаток 7 Будування халабуди

